

Klíčení

Čtení od dětí • Cena 60 Kč/2 €

Vydává Československá anarchistická federace

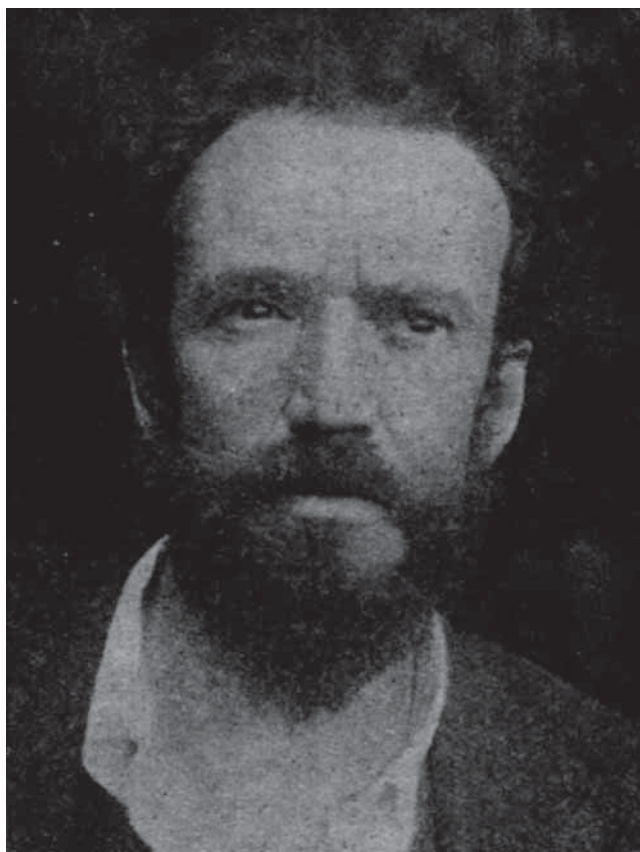
1

ROČNÍK I, 2011

Časopis *Klíčení*, jehož první číslo držíte v ruce, je i menší nový. Před více než sto lety založil stejnojmenný časopis jeden z legendárních českých anarchistů Michael Kácha. Byl to vyučený švec,

vzdělanec-samouk, redaktor a později nakladatel. Přátelil se s básníky S. K. Neumannem, Fráňou Šrámkem, Rudolfem Těsnohlídkem, Jiřím Mahenem, obdivovala ho i další básnická generace, do níž patřil Jaroslav Siefert a František Halas. Jako chudý člověk myslel Michael Kácha především na chudé děti a chtěl jim vynahradiť nedosažitelné vzdělání, vědění i umění. Děti na ně neměly peníze a vlastně ani čas, protože musely odmala pomáhat s prací doma nebo ještě v dětském věku pracovat třeba v továrně či sloužit u statkáře. Michael Kácha tedy vydával časopis, kde si tyhle děti nejen mohly číst vynikající texty v krásné grafické úpravě, ale kam mohly samy přispívat. Michael Kácha si dětí vážil. Je to ostatně jasné z textu, který napsal do prvního čísla *Klíčení*, a my, kteří chceme na jeho úctyhodnou práci navázat, to nedovedeme říct lépe. Proto zde jeho text otiskujeme:

Odevzdáváme do rukou malých čtenářů první sešit *Klíčení* a doufáme nabýti přátelské důvěry,

kteřá umožní další vydávání, a tak společně budeme pracovat k jeho většímu rozšíření. Považujeme za nutné a důležité dbáti pokynů našich čtenářů, což umožní, bychom se obsahově přimkli k přáním našich malých přátel a tak získali důvěrou posilu v předsevzatých úkolech. Dožadujeme se také pomoci rodičů a učitelů, jimiž bude tento první sešit *Klíčení* sympaticky přijat. Neohlašujeme se přesně vymezeným programem, protože chceme od srdce k srdci mluvit k těm, kteří jsou naší nadějí do budoucnosti. Co můžeme říci, jest jen to, že budeme poctivě vysvětlovat různé úkony životní a dbáti toho, by pokrytectvím nebyla obtěžkána srdce naší mládeže.

Srdce a touhy malých jsou nám skoro dosud neznámou pevninou, a proto budeme poučovat, abychom byli i my ponaučení. Tím chceme se řídit, bychom navzájem poučení byli si bližšími a důvěra vzájemná skytne naději, že úkoly a lidumilné snahy dospělých budou chápány dospívajícími.

Těšíme se na příspěvky do *Klíčení* od malých i dospělých našich přátel. V „Hovorně“, pokud objem sešitu dovolí, budeme vyměňovat názory a odpovídati dotazům.

Tož na shledanou!

Redakce *Klíčení*

Vaše ohlasy, názory, nápady a příspěvky očekáváme na e-mailové adrese kliceni@csaf.cz

Na hřbitově

Anna Kolářová

Malý gumový míč přeskočil nízký dřevěný plot, ještě třikrát se odrazil od posekaného trávníku a zůstal nehybně ležet. Děvčátko vzalo za kliku a otevřelo – bylo vždy otevřeno, ale jen málokdo toho využil. Kolem hlavy mu poletovaly dva cůpky, z nichž jednomu chyběla gumička. Na sobě mělo vytahané červené triko, punčocháče nepopsatelné barvy pokryté žmolky a nadýchanou sukýnku; ta vlastně vůbec nebyla nadýchaná, byl to jen nabíraný pruh té nejlevnější bavlny, ale i to většině holčiček stačí k představě dlouhatánských brokátových šatů s vlečkou. Zavřela za sebou vrátka (šlo to dost ztuhla) a sehnula se pro míč. Když se narovnala, naklonila trochu hlavu a rozhlédla se.

Věděla, že sem nesmí chodit a už vůbec ne si tu hrát. Ohlédla se a, zřejmě spokojená s klidem na mrňavém náměstíčku, udělala nepatrný krůček dopředu.

Je tu ticho. Takový zvláštní ticho, ne jako když večer ležím a nemůžu usnout, ale je to podobný. Jenže tady se nebojím, protože tady není žádná tma pod postelí, co by tam mohlo bydlet strašidlo. U mě pod postelí jedno bydlí, ale maminka mi to nechce věřit. A to je důležité, protože když na něj nebudu věřit, tak tam prej nebude, ale to já mamince nevěřím. Takže proto tam furt je a nezmizí. Třeba zmizí, až budu velká a dospělá – to se pozná tak, že sním hodně jídla, třeba plnej talíř těstovin, a vůbec nebudu přecpaná, a taky se nebudu bát strašidel, jenom jinejch lidí, co třeba jenom tak zabíjej další lidi, protože jim to říká jejich bůh nebo tak něco. Tady na Kvildě nikdy žádný nebyli. Ale prej zlí lidi nemusí ostatní jenom zabíjet, ale třeba je i vyženou, nebo tak, jako se to tu dělo, když skončila válka nebo když tu stavěli to divadlo s tou oponou, co za ní nikdo nemoh. To je divný, protože teď tady žádný divadlo není, jenom sál, ale tam je opona úplně obyčejná a může se za ní. Asi ho zbořili, protože tady taky něco zrušili, tady, co teď stojím.

Podívala se na zeď u kostela, kde stál šedý kamenný kříž na podstavci, který se rýsoval proti zářivě bílé kostelní zdi. Neposekanou trávou pod ní se vzdorně kroutily polní byliny. Holčička ke

kříži přistoupila, utrhla si jednu kopretinu a dala si ji za ucho.

Já si myslím, že tady je někdo pohřbenej, protože takhle udělanej kámen má na sobě i moje babička. Ona měla rakovinu, což je strašně špatná nemoc, to se vám v těle množí ty špatný buňky a z těch dobrejch sou pak taky špatný a nechaj si to klidně líbit. To se pak musí do toho člověka, co to dostane, říznout a vyndat to, a aby ho to nebolelo, tak se nejdřív musí uspat, ten člověk, jenomže ona zrovna naše babička měla špatný srdce. To je ta pumpička, co do těla pumpuje krev a táta jí má vytetovanou na ruce a na tom napsáno Dana, protože moje mamka se jmenuje Dana a on jí miluje, a když někoho miluješ, tak mu dáš svoje srdce a on ti dá to svoje. Já si myslím, že babička měla to srdce špatný, protože jí ho dal děda a ten pil ohnivou vodu jako indiáni a umřel, než jsem se narodila, protože prej ta ohnivá voda není zdravá. Já se jí jednou napila, když jsem byla u toho dědy, co je ještě naživu, a vopravdu to pálí jako pravej oheň, jenže děda tomu říká „slivovice“, ale mě neoblafne, protože mamka mi o ohnivej vodě četla v takovej knížce, co je na ní namalovanej indián. Jo, a ta naše babička usnula napořád, že jí ani budík, ani tlapky naší Amy nevzbudí. Já se bojím usnout, i když mám srdce dobrý, ale to si u babičky mysleli taky, a teď už je Nebožka, i když se dřív jmenovala Naďa.

Holčička zamyšleně vzhledla a pod tíhou šedého nebe zase sklopila hlavu. Najednou zazněl zvon – děvčátko poděšeně nadskočilo a zvrátilo hlavu dozadu, protože si chtěla prohlédnout, jak vypadá kostelní věž, když stojí na špičce. Protože nespátřila nic než bílou omítku kostela, zklamane se opět podívala na zaniklý hřbitov. Sedla si na trávu a vzadu se opřela o ruce.

Tady byl určitě hřbitov a pode mnou jsou ty kosti, ale asi jenom prášek z těch kostí, jestli jsou starý. A to je dobře, protože z těch lidí budou kytky, tráva a různá příroda. A pak někdy z toho bude i motýl nebo ptáček nebo třeba krůta, co jí sní ty živý lidi a takže ty mrtvý budou vlastně zase živý, i když jenom kousek, protože po tom

Zbytku bude ten kousek v člověku třeba chodit nebo se na něj bude dívat a bude si říkat „to je ale krásnej motýl, kde se tady na světě asi vzal“, a přitom se vzal z něho vlastního. Takže všichni a všechno na světě jsme stejný, protože jsme vznikli z toho, co už tu bylo předtím, což bylo taky stejný, protože to vzniklo z toho, co tu bylo ještě předtím. A všechno vzniklo hodně dávno, ještě dřív, než jsem se narodila já nebo mamka nebo ta babička Nebožka s rakovinou. Říkají tomu Velkej třesk a já to viděla v televizi. Ale já si myslím, že jsem chytřejší než oni, protože já vim, že když tu nic nebylo, tak co asi tak mohlo třesknout? Já jsem to zkoušela a cihly pěkně třeskaj, i když třeba molitan ne. A když už ani molitan netřeská, i když si na něj můžu šáhnout, tak jak může třesknout něco, co není?

Jednou ve školce u nás byl nějaký starej pán, co vypadal jako pan král z pohádky, tak nám vypravoval, že to všechno stvořil Bůh, což je dědeček starej jako čas a bydlí na nebi. Já jsem se zeptala, kde se vzal ten Bůh, a ten král řek, že na začátku všeho bylo slovo a to slovo byl Bůh a Bůh byl to slovo. A sme zase u toho, protože kdo to slovo moh říct, když tam nikdo nebyl?! Taky tomu nevěřím proto, že toho dědečka nikdo neviděl, a to všichni do nebe lítají, když jedou na dovolenou, takže mu musí lítat přímo před nosem. Já o tý návštěvě ve školce vyprávěla doma a mamka se strašně naštvála a další den ráno se mnou šla do školky za ruku celou cestu až k nám do třídy, ale tu ruku mi tak vztekle mačkala, že jsem si myslela, že mi jí snad umačká a mě zbyde jenom kůže a vevnitř kostní prášek a budu vypadat, jako kdybych měla místo ruky pudíng, což nechci, protože pudíng nesnášim, hlavně připálenej jahodovej. To je nejhorší jídlo na světě, ale horší jsou vnitřnosti, protože to smrdí a nedá se to žvejkat a nechutná mi to. Mně chutná třeba kakao a salát, když pěkně křupe, ale taky mam ráda dort, protože ten mam jenom o narozeninách, na svátek a na jiný zvláštní příležitosti. A taky když zajdeme na návštěvu za tetou Madlou, která dělá v cukrárně. No, ale jak mě mamka nechala ve třídě, tak šla za ředitelkou a já jí slyšela až ke kuchyňce, což je moje nejoblíbenější hračka, jak křičí, že co nám mají co cpát to, čemu máme věřit, když jsme ještě malý a nemáme rozum, že až budeme velký, tak se sami rozhodneme. Já nevím, ale myslím, že mám rozumu dost, i když ještě

nesním plnej talíř těstovin a mám strašidlo pod postelí. Sice moc nechápu, jak to všechno začalo, ten celej svět tady a tak, ale to i různý dospělý nechápu. Já se zeptala maminky, a ta říkala, že si o tom každěj myslí něco jinýho a že si s tím nemam dělat hlavu a dojíst ten rejžovej náky. Maminka je děsně chytrá, má univerzitu, ale někdy je to pořád jenom obyčejná maminka. Ale když sem se další ráno vzbudila, bylo už hodně moc světla a já byla doma sama. Brečela sem, protože maminka mě zapoměla dát do školky a asi už odjela do práce stejně jako táta. Pak ale zazvonil telefon a volala maminka, že prej do školky už nikdy nepudu, jen až budu velká, skoro školačka, a že mám doma čekat, až se vrátí z práce. Chvíli sem si hrála s míčem a pak se dívala z okna a těšila se, až budu velká a budu se moct rozhodnout, čemu mám věřit. Já budu věřit mamince, protože je chytrá a má univerzitu.

Táta nemá univerzitu, ale je moc hodnej a hraje si se mnou, že on je král a já princezna. Taky mě vozí v bagru, když sem hodná. Myslím si, že Petr za mnou leze hlavně kvůli tomu bagru, i když říká, že mě miluje. Maminka říká, že mam na lásku ještě času dost, a mně je Petr stejně protivnej, protože mlátí jiný kluky. Ale až se do někoho zamiluju, tak si s nim dam pusu a pak budu mít v bříše takový semínko, co z něj vyroste děťátko. To děťátko tam bude plavat v takovym průsvitnym obalu mezi rohlíkama s máslem a jabkama a bude mít do břicha takovou hadičku, co ho s ní budu krmit. Maminka takle měla v bříšku mě a potom ještě jedno, ale spadla ze schodů a to děťátko umřelo. Maminku to moc nebolelo, ale stejně pořád plakala, kvůli tomu mrtvýmu děťátku. Já se spíš veselila, protože teď, když vidím kus trávy nebo motýla, tak si řeknu „aha, to je kousek Theodora“, a tak nikdy nejsem sama. Já mu totiž říkam Theodor, protože se mi to jméno děsně líbí, ale před nikym o tom nesmím mluvit. Jednou sem u večere řekla: „Mami, to je tak dobrý, že je v tom určitě hodně Theodora!“ A musela sem to vysvětlit. Mamka se pak trochu smála a hodně plakala, až dlouho do noci. Tatínek přišel celej naštvanej, i když měl na tváři potůčky od slziček, a řekl mi, ať už o Theodorovi nikdy nemluvim. Já teda nemluvim, ale sama si s nim vždycky povídám a někdy dělám, jako bych taky měla brášku a vysvětluju mu, jak to na světě chodí. Taky mu píšu dopisy, ale svym

tajným písmem, co ho nikdo neumí přečíst. Pak ten dopis spálím a rozsypu popel nebo zakopu, jako se to dělá s mrtvejma lidma. A kousek toho dopisu se třeba ocitne v tom samým motýlovi jako kousek Theodora a tak si to předají.

Děvčátko se zvedlo ze země, rukama si setřepalo trávu, která mu zůstala na sukýnce, a začalo po hřbitově tančit se zavřenýma očima a rukama nataženýma před sebe, jako to dělalo často. Představovala si, že je princezna a Theodor je její bratr princ a tančí spolu na plese. Rty se jí zvlínily do blaženého úsměvu. Občas nahlas řekla něco jako „Bravo!“ nebo „Bratře, jak to děláte, že tak skvěle tančíte?“.

Z dětského hřiště přešla skupinka dětí až k síti, oddělující bývalý hřbitov od sportovního hřiště. Děti se hihňaly a štouchaly do sebe, až jedna holčička nahlas vypískla a vykřikla:

„Podívejte, Eva se už zase chová divně!“

Děvčátko se vrátilo zpátky do reality, otevřelo oči a vztekle se na děti podívalo.

„A co je ti do toho, náno?“

Skupince to vyrazilo dech. Taková drzost!

„Ty... ty... ty seš nána, tisíckrát větší!“

„Ty jsi milionkrát větší nána než já!“

„A ty nekonečněkrát!“

„A ty nekonečno nekonečen nekonečenkrát!“

„Ale muj brácha je živej a zdravěj a vopravdovskej!“

„No a co, ale stejně furt řve nebo jí nebo spí, ale ten muj si se mnou hraje furt, i když je umřelej!“

Eva zkrřížila ruce na hrudi, vzdorovitě nakrčila bradu, udělala nadřazené hm, vyplázla jazyk a otočila se k dětem zády. Pečlivě si prohlížela každý detail šedé zídky a snažila se udržet pláč alespoň do té doby, než děti odejdou. Už tak jí po tváři stékaly tři velké slzy, ale nevzlykala ani neházela rameny a dýchala úplně normálně.

Už budu brzy dospělá – jenom dospělí umí brečet jenom očima a ne ramenama nebo plícema nebo beranicí, co těma plícema hejbe. Doufám, že tamhle v tom ptáčkovi je kus Theodora nebo babičky Nebožky nebo indiánského dědečka a vidí to. Ty musí mít ze mě radost, jak sem se těm ostatním postavila úplně sama!

Teď se rozplakala naplno – drobná ramínka jí divoce skákala na všechny strany, slzy jí odletovaly od očí téměř do oblouku jako nějaké komiksové postavičky a bradička se jí třásla. Nepravidelné dýchání přerušovala hlasitými vzlyky. Stále byla zatvrzele otočena zády ke svým vrstevníkům, kteří za hlasitého smíchu dováděli na dětském hřišti.

„Neboj, Evi, to bude zase dobrý,“ šeptala si konejšivě a přitom si jemně stírala slzy z tváří.

Ze strany naproti kostelu, kde se za plotem rozprostírají nažloutlé pastviny, přicházela kočka. Přicházela s důstojně vztyčeným ocasem, téměř neslyšně – jako to umějí jen kočky. Její srst jako by byla vytvořena ze stejného materiálu jako ocelové nebe, které se nad ní rozprostíralo. Její barva kontrastovala se zářivě žlutýma očima. Chyběl jí kus ušního boltce. Začala se svým měkkým a poddajným tělem třít děvčátko o nohy.

„Theodore!“

Holčička vykřikla radostí a jemně zvedla kočku do výše svého obličejce. Šedý tvor výhrůžně zaprskal, a tak ho Eva rychle položila zpět na zem. Zvíře toho využilo a rychle se rozběhlo pryč.

Zajímalo by mě, jestli byl v tej kočce kousek Theodora. Myslim, že jo, ale proč by potom na mě prskal a utíkal ode mě? Byla bych mu dala pusku, ale to bysem pak mohla do sebe dostat mrňavý zvířátko a pak bejt hodně moc nemocná. Třeba bych umřela. Mně by to zas až tak nevadilo, protože bych pak mohla být s Theodorem až

do konce světa, ale rodiče by brečeli a byli by hrozně smutný, takže radši umírat nebudu.

Kromě toho, jak vzniknul svět, neví lidi ještě různé věci. Třeba co bude s dušičkou, když člověk umře. Některý si myslí, že žádná dušička není, že prostě přemejšlíme mozkiem, a když umřeme, tak přestaneme. Ale já si myslím, že to není pravda. Ta dušička v nás určitě někde je, protože to bych pak nebyla Eva, byla bych třeba jenom Evy tělíčko nebo Evy mozek. Protože já, až ze mě bude třeba babička, tak budu vypadat úplně jinak, ale budu furt Eva. Mozek se prej nemění, ale i když člověk zapomíná a mozek mu přestává fungovat, tak je to pořád on. Já budu pořád Eva, i kdyby se stalo nevimco, jenom kdybych se nechala přeměnovat. Jenomže stejně nezáleží na tom, jak zní to jméno, ale že jsem to já. Já – to je moje dušička. Myslím si, že ta dušička není pořád stejná. Narodila jsem se s úplně malou dušičkou, protože jsem si myslela jenom: „Jsem tady na světě. Tohle je moje maminka a tohle je můj tatínek.“ Jinak jsem nepřemejšlela. Ale čím víc mam myšlenek, tím se moje dušička zvětšuje. Mam v sobě taky kusy dušiček různých lidí, když mi třeba řekli nějakou myšlenku a já s nima souhlasím. Každý máme úplně jinou dušičku, protože si myslíme jiné věci.

Někdo říká, že je dušička nesmrtelná. Jenže to by se to tu pak přepřelňovalo dušičkami, protože by se nové tvořily a staré neumíraly. Někdo zase říká, že dušička se pak přemístí do nového těla. Jenže co když má někdo velkou dušičku, když přitom po novém narození z toho zbyde jenom ten základ – kam se poděje ten zbytek, co si za svého života ten člověk vytvořil? Pak sou ještě jiní lidi, jako třeba ten pán, co byl u nás ve školce, a ti tvrdí, že dušička pak odlítne do nebe nebo do peklička. To se dělí podle toho, jestli byl člověk hodnej, dojídal obědy, půjčoval hračky a na všechny se usmíval, nebo jestli zlobil, ani se nedotknul pudinku, bral jinejm dětem hračky a ničil je a na všechny se mračil. A taky jestli mluvil pravdu – to znamená, že všechno říkal tak, jak to bylo. Ale říkat pravdu není vždycky dobrý, třeba když jsem jednou řekla tetě Madle, že musí jít míň, aby nevypadala jako mrož. Na mě se potom maminka zle podívala a doma mi vysvětlila, že nemam furt mluvit pravdivě. Tak já občas lžu – třeba až dneska

přijdu domů, tak řeknu mamce, že jsem byla na hřišti, protože jinak by mi vynadala.

Já si myslím, že na to, kam se poděje dušička po smrti, nemůžeme přijít. Protože se nemáme koho zeptat a až umřeme, tak už to nebudeme moct nikomu říct. Třeba kousek naší dušičky zůstane v těch zbytcích našeho těla, což by bylo dobrý, protože potom bych měla kolem sebe dušičky všech, co mám ráda a už jsou umřelý. Nebo se třeba kousek dušičky vsákne do těch dušiček živých lidí, a to bych je potom mohla mít taky tady u sebe.

Já nechci umřít, ale taky nechci bejt furt živá. To musí bejt hrozný, když člověk žije nekonečno nekonečen let. Musí bejt hrozně osamělej, protože všichni jeho známí i jeho rodina už jsou umřelý, musí se nudit a bejt hrozně moc unavenej z toho, jak pořád žije. Já jsem se ještě nerozhodla, kdy chci umřít; když totiž umřu dřív než maminka, tak by byla hrozně moc smutná, ale když umřu po ní, budu zase smutná já, až ona umře. Ale nevim, co je horší. Já chci bejt hodná a myslet na druhý. Podle mě lidi, když brečí kvůli těm svejm blízkým umřelejm, tak brečí hlavně kvůli sobě, protože těm umřelejm už to nepomůže, když se nehejbaj. Dobrý by bylo, kdyby jako v pohádkách mohly slzy křísit mrtvý, ale bylo by to taky nespravedlivý, protože by třeba umřel nějaký tulák, co nikoho nemá, takže by pro něj nikdo neplakal. Ale kdyby všichni mrtví oživilí, tak by tady na planetě bylo hrozně moc lidí a ty by se na sebe mačkali, až by se dočista umačkali.

Až se mi bude chtít umřít, tak si na sebe vezmu ty černý šatičky, co jsem je měla na pohřbu babičky Nebožky. Jsou ze sametu, takový příjemný, když na ně šaham. Já občas jen tak šáhnu do skříně a pohladím si je. A učešu si vlasy do dvou hladkejch copánků a hodně moc se navoním. To by mě zajímalo, co na sobě měli tyhle lidi tady pode mnou. Tenkrát se určitě oblíkali jinak. Dřív třeba holky nenosily kalhoty, protože kdyby je nosily, tak by je mohli zlí Angličani upálit, jako to třeba udělali Johance z Arku. Ona byla moc statečná, bojovala jako lev a vůbec, ale jak jí chytli ty zlí lidi, tak už nic dělat nemohla. Já bych nechtěla, aby mě upálili, to bych radši chodila v sukni i v zimě.

Nad ní se rozezvučel zvon. Holčička odpočítávala na prstech údery, a když se na své ruce podívala, bylo jí jasné, že musí jít domů. Rozhodla se ale risknout i to, že se na ni budou rodiče zlobit –

chtěla tu být co nejdéle. Ještě se tu porozhlédne a pak poběží domů. Začala si prohlížet náhrobky vyskládané na zemi v řadě.

Určitě tu muselo bejt víc náhrobků. Někdo je pak určitě odnes, třeba si z nich postavil dům. Doufám, že náš dům není z náhrobků, to by se mi tam pak špatně bydlelo.

Otřásla se při tom pomyslení a zvedla tmavý střepek, který byl původně součástí skleněné tabulky se jménem a datem úmrtí, z náhrobku ležícího téměř uprostřed řady. Podívala se skrz něj směrem, kde pod šedými mraky vytušila slunce, a přitom se o ostrý roh píchla do prstu. Zvědavě pozorovala zvětšující se kapičku sytě červené krve.

Snad mi nevyteče všechna krev z těla. To bych pak mohla umřít. Říkali to ve zprávách, když tam nějaký lidi měli bouračku, tak že vykrváceli. Já se na zprávy nesmím dívat, prej sem na to ještě moc malá. Ale já je občas slyším nebo se kouknu mezerou mezi prstama. Taky po sobě někdy lidi střílí, tam v těch zemích, kde je hrozný

vedro a asi sou tam i velbloudi, ale to nevím jistě. A ty lidi tam běhají po tom pásmu gázy, to je ta látka, co se s ní vobvazují zranění, a střílejí po sobě, takže je vlastně dobře, že tam ta gáza je. Já nechápu, co z toho mají, když po sobě takhle střílejí. Asi je to baví, ale je to ošklivý, zabíjet jiný lidi. Já se ptala táty a on říkal, že je to složitý a vysvětlí mi to, až budu starší.

Něco se jí otřelo o nohy, až z toho leknutím téměř nadskočila. Pohladila šedou kočku po zádech.

„Já vím, Theodore, už bych měla jít.“

Sama nevěděla, jestli to řekla kočce nebo jen tak pro sebe.

Maličko se sehnula, aby podrbala kočku za ušima. Ta slastně přivřela oči a zapředla. Po chvíli se děvčátko narovnálo, sebralo ze země svůj červený míč a pomalu se vydalo k brance. S rukou na klíce se otočilo a ještě jednou se rozhlédlo po zaniklém hřbitově, jako by se sem už nikdy nemělo vrátit. Pak otevřelo vrátka a s pocitem, že je dnes zase o něco blíže k okamžiku, kdy bude úplně dospělé, se vydalo k domovu.

Pozemek u školy

Zoui

Dlouhou dobu byl u naší školy krásný pozemek a tam si děti ze školy chodily plést věnečky a hrát. Na počátku roku se začalo na billboardech psát, že firma Remax tam chce postavit pětipatrový dům. Nejvíce mě však překvapilo, že ty byty bude pak prodávat otec mého spolužáka. To není fajnový. To jsem měla o něm lepší mínění, ale nic naplat, to se někdy stává. Kdybyste viděli, jak to tam teď vypadá, to byste omdleli. Hluk – žádná tráva – nic – jenom rozestavená půlka baráku. Ježíši Kriste (omluva věřícím). Jsem velice smutná, že nemůžeme chodit plést věnečky. Veliká škoda.

V lese Esík

Umístění: Asi 5 km za Hradcem Králové, směr Býšť.

Znečištění: Asi jako každý les, který je u silnice a u města.

Příroda: Typický smíšený les, kde courá moc lidí. Tenhle les nebyl zrovna nejčistší, ale byl i tak krásný, protože v něm bylo spousta přírody. Našli jsme spoustu hub (ale většinou to byly hořčáky a píchavky). Také zde roste spousta krásných rostlin, některé z nich najdete jen v lese. Například: přeslička, kapradí, netýkavka, různé druhy mechů, borůvka, vraní oko a kopřiva. Vypadalo to, že už tam dlouho nikdo nebyl, protože komáři byli agresivnější než jinde. Výlet do tohoto lesa bych doporučila každému, kdo chce vidět les s hojností hub, rostlin, trochou zvířectva a také

trochou odpadků. A nezapomínejte na komáry a silnici.

Tenhle les je znečištěný jen v místech u silnice, jelikož oblíbeným zvykem normálních otupělých lidí je vyhazovat odpadky z okna auta, důsledkem čehož se občas znečišťuje příroda. Ale lidi nevyhazují odpadky jen z auta. Lidé, kteří jsou takto otupělí, odhazují odpadky prakticky na každém místě, které (podle jejich mínění) vidí poprvé a naposledy. Prostě si řeknou: „Už sem nikdy nepřijdu, takže je mi fuk, jak to tu bude vypadat.“ A zahodí odpadek. Nedávno jsem ovšem zjistila, že existují taky lidé, kteří dělají čurbes jen tak z legrace (většinou to bývají pubertáci), přesný důvod zatím neznám, ale jakmile ho zjistím, dočtete se to tady.

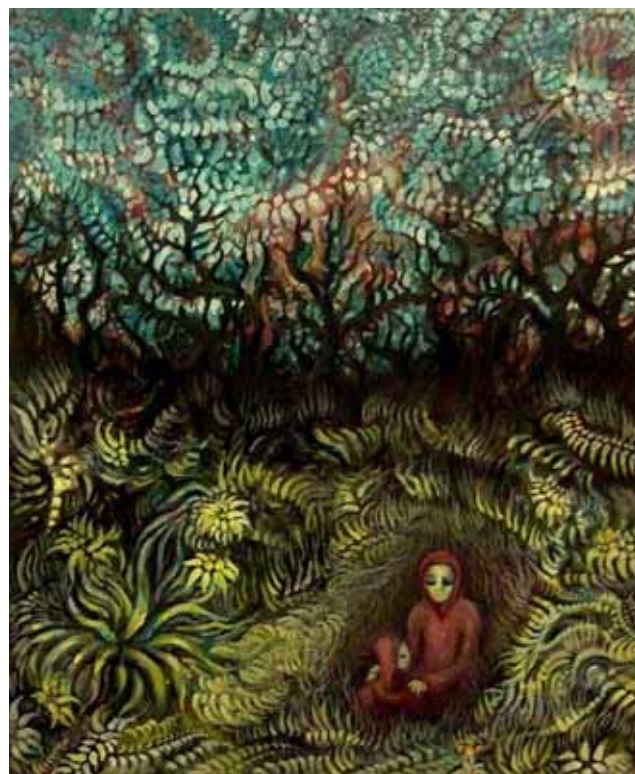
Co vypravoval starý pařež mladým stromkům v lese

Blažena Syřišťová

Nedávno ještě tomu, co uprostřed lesa vypínal svou korunu starý mohutný dub. Byl jako králem lesa; a teď? Zákeřná ruka podťala staletý kmen. Dub klesal. Poslední šumění větví dolehlo k uchu jako sténání... pláč.

Nyní zbyl zde jen pařež, na němž vyrůstají mladé stromky, jediná to jeho útěcha. Nepokojné mladé stromky vyptávají se občas dubu na jeho příhody. Jednou dub vyplnil prosbu jejich a počal: „Jako mladý stromek vyrůstal jsem v malé zahrádce, kde bylo mnoho jiných stromků. Když jsem poněkud dospěl, přesadili mne sem na toto místo. To byly žití mého nejradostnější doby. Různí ptáčkové sedali na mé větévky a zpívali mi rozkošné ukolébavky. Pestří motýlkové poletovali kolem mé koruny. Ach, dobo mládí, jak rád na tebe vzpomínám! – Zestárnul jsem. Přes mé temeno přehnalo se mnoho bouří, ale žádná z nich mi neublížila. Byl jsem pyšný na svou krásu, ale i ta vzala svůj konec. Přišli lidé, skáceli mne a já naposled rozhlédl se po svém království a... byl konec. Ano, byl již konec krásného života...“ Starý pařež umlkl a stromečky zavřely usazená víčka.

Ve snu slyšely jen slovo: konec – konec...

(Text Blaženy Syřišťové vyšel ve druhém čísle 1. ročníku původního Klíčení v roce 1906. Autorce bylo tehdy dvanact let.)

Traktor si jede po betoně

Honzík Ferenc

Hrnečku, dost!

Vašek Káňa

Prvně jsem četl vedle svého jména: sirotek po padlém vojínu, a něco z toho titulu získal. Při vánoční nadílce Péče o mládež mi dali cajkový oblek a sáček vojenských sucharů. A seznámil jsem se s opravdickou spisovatelkou, Růženou Svobodovou. Byla to milá paní, měla heboučké ruce s růžovými nehty a hezky se mnou mluvila. Pohladila mne po hlavě, ještě doma jsem to cítil. Kdyby byly takové všechny od Péče, tak by se mi líbily.

Jenže jsou mi hrozně protivné. Doma jim říkáme baby od Péče. Přicházejí k nám a maminka se vždycky chytá za hlavu. Slovo sociální jí nahání hrůzu nebo v ní probouzí vztek. Baby si u nás podávají dveře, ale žádnou pomoc jsme od nich dosud neviděli, kromě svatých obrázků a sešitových pohádek o princích a princeznách a o hodné babičce. Ta o babičce je nejneuvěřitelnější.

Vetchá, otrhaná babička se čochtá o berličce po cestě a potká chudou holčičku. Poprosí holčičku, aby jí donesla ze studánky vody, podá jí plecháček a holčička běží ke studánce. Na studánce však sedí veliká ohavná žába a z očí jí šlehá oheň. Holčička se ulekne, ale pak si dodá odvahy, žabu odežene a donese babičce vodu. Babička se z plecháčku napije, pohladí hodnou chudou holčičku po vláskách a řekne:

„Zkoušela jsem tvé srdce, holčičko, a vidím, že jsi hodná, že ctíš stáří a chudobu, a chci se ti za to odměnit. Pověz, děvenko, jaké máš přání, a já ti je splním.“

Holčička má hlad a odvětí:

„Babičko, já bych hrozně ráda jedla sladkou krupičnou kaši.“

„Skrovné je tvé přání, děvenko,“ praví babička. „Ale budiž ti vyplněno. Pohleď, vezmi tento hrneček, postav jej doma na stůl a řekni: Hrnečku, vař! Hrneček ti navaří tolik kaše, kolik budeš potřebovat, jen mu pak nezapomeň říct: Hrnečku, dost!“

Zatímco si udivená holčička prohlíží hrneček, je babička ta tam, jako by se po ní zem slehla. A doma potom hrneček skutečně vaří a vaří, kaše teče po stole, po podlaze, dveřmi ven a zaplavuje celou ves, lidé se musejí kaši prokousávat

z chalupy do chalupy, protože holčička zapoměla, co má hrnečku říci...

Božena čte pohádku o babičce Bohoušovi a Tonče a těm hoří oči jako vojenské světlomety. Ach, to by bylo něco, takový hrneček, to by se najedli! A věřte nevěřte, bratříček se sestříčkou jdou a bloumají kolem řeky pod Kartounkou. Co kdyby potkali tu hodnou babičku s plecháčkem? Babiček je na haldě škváry pořád dost, vybírají tam kousíčky koksu, ale ani jedna jim nenabídne kouzelný hrneček.

Místo dobrodějných pohádkových babiček zjevují se čas od času jen baby od Péče. Maminka už je z nich celá usouzená, říká, hrom aby je trefil!, ale tajně přitom doufá, že snad přece jednou pomohou. Jakmile se baby ohlásí, máme doma pohotovost, začne fofr, maminka pobíhá, uklízí, snaží se, aby dojem bab byl co nejlepší a jejich srdce se pohnula.

Budíček, nalezený v Neumannově statku ve slámě, na níž kdysi spali vojáci, zrcátko ve vyřezávaném rámečku, kartounová záclonka z misníku, kartáč na šaty a jiné přepychovější předměty mizí ve skrýších. Na světlo se dostává Panenka Maria s hořícím srdcem, její ukřížovaný syn a další za almarou schované důkazy naší zbožnosti. Plotna je studená sama od sebe a sedm sirotek po padlém vojínovi, všichni s očima dychtivýma, čekají trpělivě na milosrdné duše jako na boží smilování. Bohouš s Tončou nemají ještě pojem, co taková návštěva znamená. Brečí, chtějí jíst a maminka jim slibuje – až co ty baby přinesou.

Visíme očima na klice, čekáme, až se pohne pod dobročinnou rukou, objeví se ta hodná babička s kouzelným hrnečkem v kapsáři a vysvobodí nás z hladového zakletí. A když se konečně dveře otevrou, stane se, co jsme už tolikrát viděli. Vejdou dvě tři baby s širokými klobouky na hlavách a s deštníky v rukou, nasadí k očím lorňony a výslech třetího stupně začne:

„Vy jste vdova po padlém vojínu, že?“

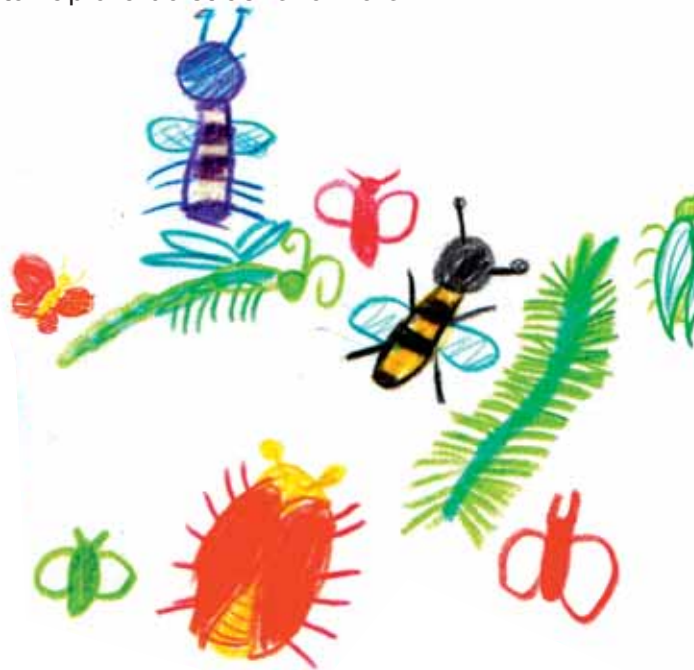
„Ano, milostpani.“

„A to všechno jsou vaše děti?“

„A cí by byly, prosimich?“

„Opravdu všechny?“
 „Ne, dvě holky jsou v práci.“
 „No, dobře. Tak... jeden, dva, tři... tak to jich máte celkem...“
 „Devět, prosím.“
 „Ó... Devět? Počkejte. Dvě přece už vydělávají a k výživě ostatních přispívají.“
 „Prosím vás! Těch pár korun, co přinesou...“
 „Tohle neříkejte, matko, každá koruna je dobrá, když se s ní dobře hospodaří.“
 „Ale, milostpaní, co si myslíte?“
 „Já nic, vy jste měla myslet. Devět dětí, je to rozum?“
 „Co mám tedy dělat? Mám je pobít?“
 Baby obhlížejí byt, jedna píchne deštníkem do peřin bez povlaků:
 „Ještě máte peřiny.“
 A druhé dvě se honem ptají:
 „Jak to, že máte peřiny?“
 Maminka se musí zase stydět za peřiny, které si při službě v panských dvorech pořídila, vysvětluje, že není čím topit a děti je třeba před zimou nějak chránit.
 Baby se spolu baví německy, z dálky se podívají na Růženu obsypanou boláky, řeknou: „Dobře, uvidíme, co se dá dělat.“ Zašustí dlouhými sukňemi, vyplují na pavlač a nechají za sebou otevřené dveře. Maminka přiskočí, dveře zabouchne a obrací se k nám:
 „Slyšeli jste to, utopit jsem vás měla!“
 Posílá za návštěvou nadávky a odhání Bohouše s Tončou zamotané v její sukni. Pak usedne na stoličku k plotně a dá se do pláče, vyčítajíc (jako vždy) tatínkovi:
 „Ty tam máš pokoj, ale co já, ubohá, si mám počít?“
 A Bohouš s Tončou začínají tam, kde prve přestali:
 „Mami, já mám hlad...“
 Oldřich v postýlce se též přidá a pak se pere s jejím prázdným prsem. Jde mu už na třetí rok a pořád ještě cucá, pořád se neumí postavit na nohy. Má velkou hlavu, modré oči po tatínkovi a velikánské břicho. Chodíme po kuchyni s lžičkami v rukou a naléháme:
 „Mami, vařte něco, je poledne.“
 „Maminko, proč nevaříte?“
 A ona se drží za spánky a běduje:
 „Děti moje, co já vám dám? Co já, ubohá, vám dám?“
 V zoufalství přes sebe hodí dřevý pléd a utíká

provázena naším voláním do krámu. Žebrať. Jestli by jí nenechali alespoň jeden bochník bez lístků.
 Nechají? Nenechají?
 Přeme se o to, ačkoli je to stejné. nechají-li, bude to kapička do strašného moře.

Ukázka tvoří pátou kapitolu z knihy Vaška Káni Kluk z polepšovny. Vašek Káňa (vlastním jménem Stanislav Řáda) žil v letech 1905 až 1985. Byl třetím z devíti dětí, jeho tatínek byl deputátním kočím (to znamená, že plat dostával v naturáliích a ne v penězích, nebylo tedy například z čeho šetřit na horší časy). Tatínek padl hned v prvním roce první světové války, kam musel narukovat, aniž by se ho někdo ptal. To bylo za Rakouska-Uherska. Rodina se dostala do nepředstavitelných problémů, kdy nebylo ani co jíst, a nenašel se vlastně nikdo, kdo by jí a dalším podobně postiženým rodinám nezištně pomáhal. Autor příběhu vycházel z vlastních zážitků v dětství, krutých zážitků, které z velké části zavinila bída, světová válka a lhostejnost lidí, a těžké dětství se mu vracelo do mysli celý život. A tak o něm musel psát. Nejdřív kratší texty (Dva roky v polepšovně, 1930; Nenávidím, 1936), později ucelené vyprávění (Válkou narušení, 1951; Kluk z polepšovny, 1965). Vašek Káňa ovšem nepsal jenom o sobě. Díky těmto nezáviděníhodným zkušenostem válečného sirotka se celý život zajímal o lidi, kteří trpí a žijí v nedůstojných podmínkách, aniž by na tom nesli nějakou vinu. Chodil za nimi na periferii Prahy, jezdil za nimi na Zakarpatskou Ukrajinu, nebo třeba do polepšoven (které existují v každém politickém režimu), mluvil s nimi, psal o nich a volal po nápravě společnosti, po odpovědnosti těch, kteří dobrovolně přijali politické funkce, aby o nás všech rozhodovali.

Příběh stolku

Leoš Zima

Dlouho jsem váhal, než jsem se pustil do tohoto „díla“. Možná déle než do samotné výroby stolku. Vždy mne fascinovaly příběhy, a tak jsem jich, jak aspoň doufám, pár vpravil i do tohoto stolku. Tento text je prostě jen dalším nuceným přívazkem stolku (kromě těch ostatních, zdánlivě neužitečných, ale jinak samozřejmě veskrze důležitých komponentů). Ale k věci.

Nějaký čas jsem vyráběl ke stolku nohy. Jen tak nazdařbůh a z celkem nedávno poražené borovice a při práci jen tak čekal, kdy a co mne nějak osloví. Měl jsem je již nahrubo hotové, ale pořád nic. Pak jsem vyrobil nahrubo i fošny na desku stolu. Ale zase nic. Nakonec jsem si musel přiznat, že pracuji jen pro klid svědomí, abych jako neztrácel čas. Něco přece už sakra dělat musím, ne? Taková jednoduchá zakázka a já pořád nevím kudy do toho! Nakonec jsem ale naštěstí s tou nehotovou věcí zatopil a šel přemýšlet do stodoly.

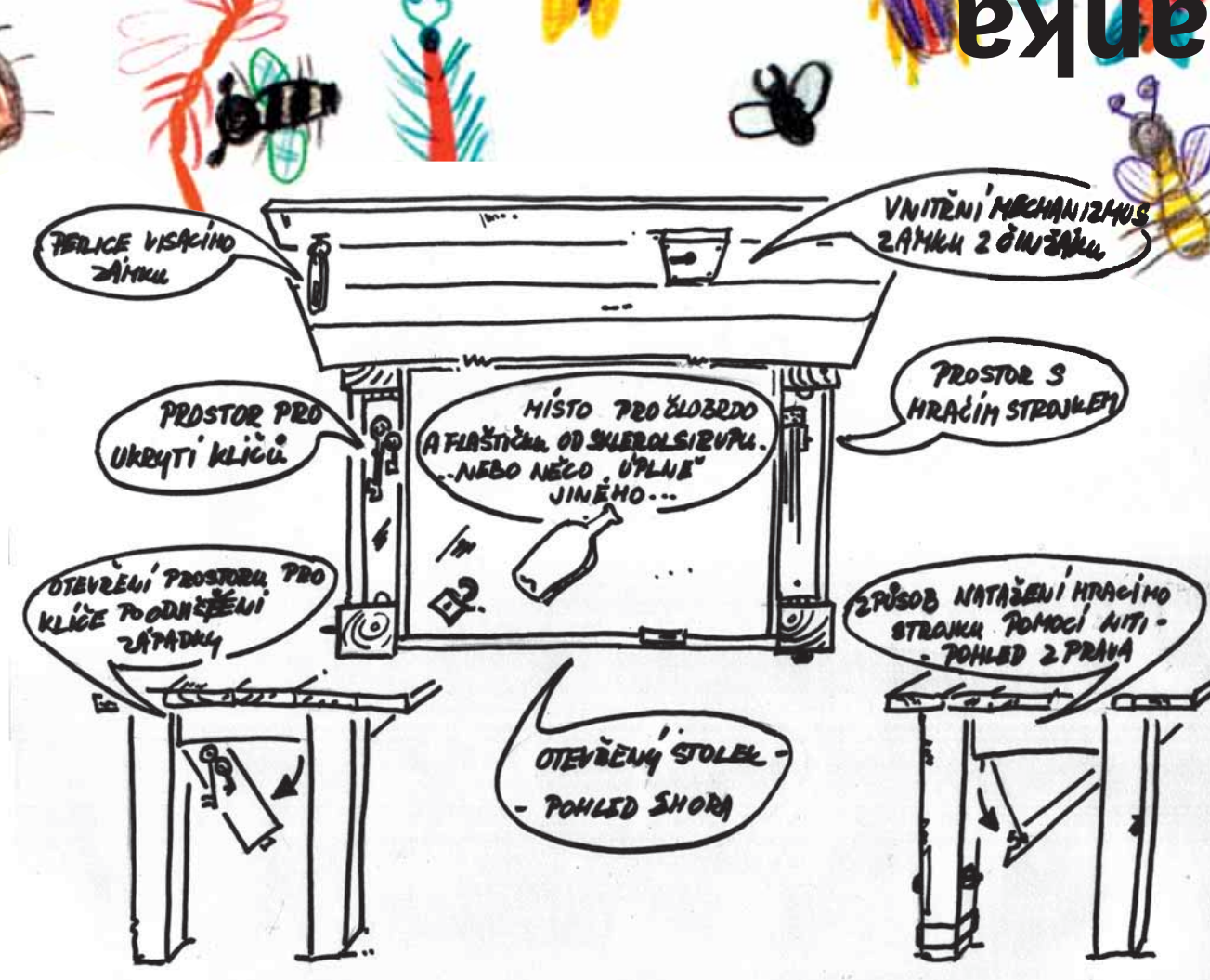
Od posledních prací se na mlatě válela stará oj z žebříňáku. Byla zjevně ručně opracovaná a na zúženém konci okovaná proti rozštípnutí. No a tam mi konečně svitlo! Jestli má ta věc alespoň 2,8 metru, je to ono! Oj měla rovné tři metry, a tak jsou z ní nohy. Jen ten okovaný kus jsem mohl nechat, tak jak byl. Ostatní nohy jsem musel zúžit právě podle této. Ten okovaný kus byl také nejvíc poškozený, protože na tomto konci se s ojí nejvíc pracovalo. To poškozené místo jsem si, jen tak pro radost a schválně na koso a na rybinu, vyplnil plátkem zcela současného kavkazského dubu. Díra v oji je zaručeně původní a já jsem jí jen prostrčil ten starý šroub, pocházející z „oddělení zbytečného železa“ v naší stodole. Šroubu i oji je, podle všech dostupných indicií, myslím tak přes šedesát let a tu okovanou nohu okul úplně jinej chlápek a stopy po hoblíku na ní také nejsou jen od toho mého.

No a pak jsem již nebyl k udržení, zvláště poté, co mi zadavatelé dali „volnou ruku“ v použití komponentů z „oddělení zbytečného železa“. Desku stolu jsem sklížil z palubek podlahy původního roubeného špejcharu samoty Kadeřábek, který

jsem museli před šesti lety strhnout a které jediné byly použitelné. Jenom jeden kus desky, ten nejužší v blízkosti pantů, je současná borovice, koupená asi před dvaceti lety ve Fišerově truhlárně v Říčanech. Ten náš špejchar tam stál už v 19. století a jestli byla podlaha měněná, to ví jen starej Kadeřábek, budiž mu země lehká. Na každý pád lze ovšem jistě říci, že po tomhle stole kráčela historie.

Z jedněch dveří špejcharu pochází také použitý visací zámek, duplikát jehož klíče vyrobí vám dnes leda podobně postižený šílenec jako já. Petlice s očkem a krycí želičko pocházejí rovněž z „oddělení zbytečného železa“, ale jisto je, že jsou také z pozůstalosti Kadeřábkovy. Vnitřní zámek jsem spolu s dalšími našel v kontejneru v ulici Šumavská v Praze na Vinohradech v roce 1996. Pamatuji si to proto, že jsem v té době na Vinohradech budoval telefonní síť a musel jsem prolézt nejen každou ulici, ale i každý dům. Vyklízeli tam právě nějaký sklep, kde musela kdysi být zámečnická dílna. Těch zámků byly totiž stovky. Byly originálně zabalené, včetně klíčů a protikusů. Byly to prostě zbrusu nové starožitnosti. A tak jsem si jich od každého typu pár do auta nabral. Pamatuji si, že jich byl plný kontejner a mně bylo moc líto, že je nemůžu odvézt všechny. Pravda ovšem také je, že od té doby jsem použil asi tři kusy, včetně tohoto. Ostatní stále čekají v „oddělení zbytečného železa“.

Štítek vnitřního zámku jsem odkudsi dovlékl i s kusem dveří, ale již dávno netuším odkud. Jsem si však jist, že jiný stejný na světě a přilehlém okolí neexistuje. Zcela banální je naopak historie pantů. Koupil mi je kamarád letos v srpnu kdesi na Teplicku, protože věděl, že mi udělá radost. Jsou zcela beze zbytku, úplně a trapně současné, kus za 32 Kč a musel jsem s nimi celý den topit v kamnech a druhý den ráno je vybrat s popelem, aby vypadaly tak, jak vypadají. Chtěl jsem je do desky původně zasekat jen tak jako dekoraci, ale v jakémsi pomateném hnutí

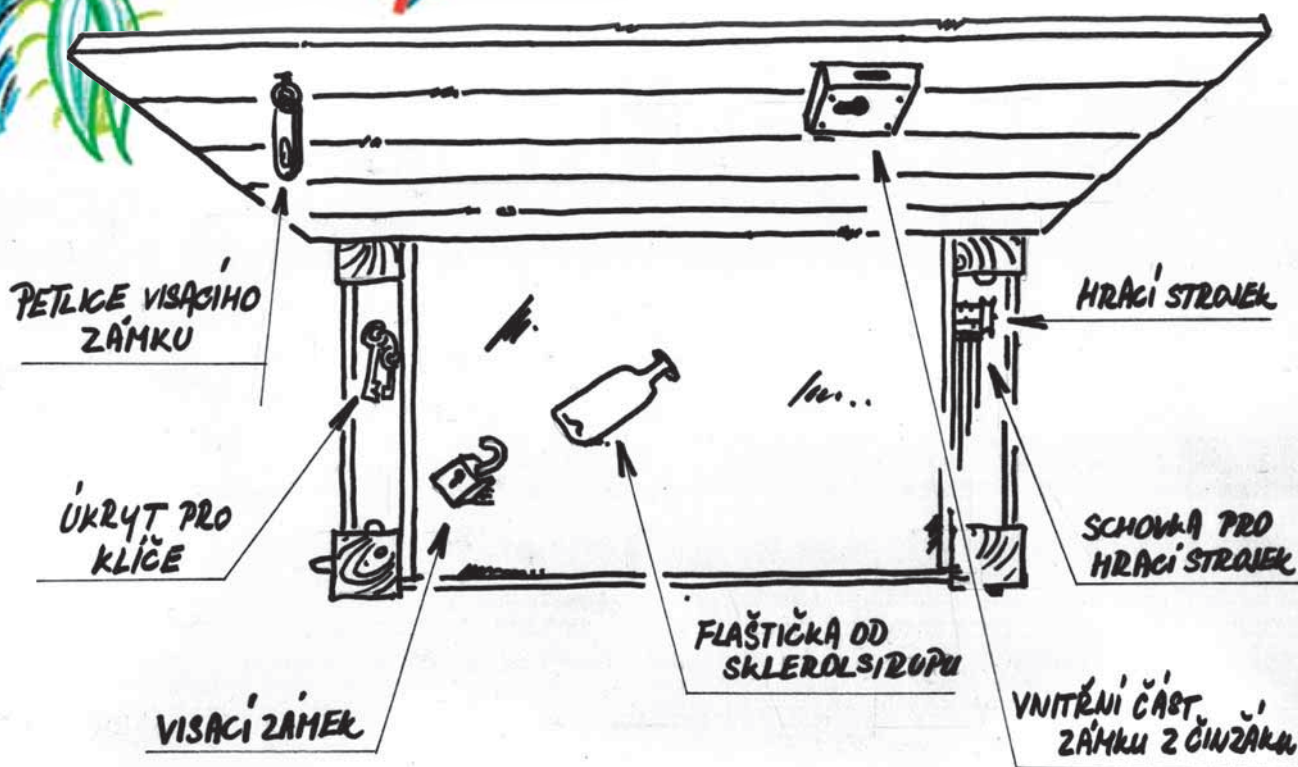
mysli jsem si řekl, že když už je něco pantem, tak by se to mělo jako pant chovat. Minutu nato jsem již sklíženou desku rozřízl na ty dvě části. Tím jsem si ovšem přidělal další problém, protože když už se něco má otvírat, tak by mělo být kam. Zkrátka bylo potřeba vytvořit dno vnitřního prostoru.

Rozpracovanost již byla ale taková, že jsem musel použít současnou překližku a zafrézovat ji do drážky. Luby stolu pocházejí také z nějaké části vozu, někde okolo kozlíku. Čtyřhranné kolíky, kterými jsou nohy zajištěny v lubech, jsou z akátu poraženého předloni v obci Zderadice nedaleko Maršovic. Akátové dřevo je nejspíš z nejtvrdsích a nejhouževnatějších v našich zeměpisných šířkách. To tedy není z mojí hlavy, to jsem různě vyčetl a slyšel. Ten chlápek kupříkladu, co mi ten akát prodal, říkal, že jeho děda z něj dělal kolíky k hrábím. Tak je od té doby dělám taky. Ne že by těch dědků nebylo občas dost, ale některý věci je přeci jen dobrý zapsat si za uši. Hrací strojek jsem před lety zachránil z nějaké dětské hračky, kterou si už nepamatuji. Dalo mi dost práce ho najít, protože jediné, čím jsem si byl jist, byla skutečnost, že tu věc někde mám. Ale byl jsem dostatečně zarputilý.

Chtěl jsem ho také umístit do plechovky od čínského čaje, protože sám o sobě strojek není skoro slyšet. Ukázalo se však, že výbornou ozvučnicí je právě ono překližkové dno. Ozvučné prkénko a cívka strojku je také z kavkazského dubu. Nit, kterou se strojek natahuje, není nit, ale obuvnická dratev od kamaráda čalouníka. Byl jsem vždy přesvědčen, že se nedá přetřhnout. Když jsem však viděl, co se stolkem tropily naše ratolesti ten týden, co tady stál, je ta nit to jediné, za co neručím. Když se přetřhne, dá se ovšem poměrně snadno vyměnit.

Vrutý pantů jsou ze starého lyžařského vázání. Potřeboval jsem jich 12, ale sehnal jsem jich jen 11, takže jeden je trochu jiný. Obrátil jsem celou naši usedlost naruby, shromáždil a roztrídil všechny staré vruty, které se tu vyskytují. Obvyčejný zápustný železný vrut s drážkou se totiž dnes už nedá koupit! A použít současný zlatý univerzál s křížovou hlavou... hanba by mne fackovala!

Povrchová úprava je provedena lehce pigmentovaným podlahovým olejem Cyranova za tepla. To umožňuje jakékoli dodatečné opravy znovu ošetřit jakýmkoli, třeba i stolním olejem.

POHLED SHORA NA OTEVŘENÝ STOLEK

No a nakonec jsem si řekl, že by v tom stolku mělo něco být, když už se tedy dá otevřít a ještě ke všemu má dno. Cosi jako tak na úvod, jako koruna v nově darované peněžence nebo tak něco. Prošel jsem se tedy po dílně a bylo to jasné, protože flaštička od Sklerolsirupu byla na ráně. A protože teď už víte ale úplně všechno o stolku, bylo by přinejmenším smutné, neznat nic o báječné flaštičce od Sklerolsirupu.

Našel jsem ji ve výkopu při pokládce, jak jinak než telefonních kabelů, v Praze Šeberově, v chodníku ulice K Hrnčířům, a to v roce asi tak 1985, zrovna jsem měl rok po vojně. Byla plná hlíny a celá matná a odřená od toho věčného smýkání, kterým se dostala z bůhvíjaké skládky až do té navážky, kterou nasypali pod ten chodník, když ho bůhvíkdý budovali. Připadalo mi tenkrát, že jsem vytáhl na světlo něco, co bylo již odsouzeno k věčnému spočinutí. Také jsem takovou flaštičku nikdy neviděl. Vanul z ní duch dávno zaváté minulosti a já seděl v tom výkopu a skrze ni viděl najednou spoustu příběhů.

Tak jsem ji tam prostě nemohl nechat. No a až doteď jsme měli společnou cestu a posledních sedm osm let stála u mne v dílně a teď je ve stolku. Na jaře si do ní dejte kopretinu, ze stolku vytáhněte Člobrdo nebo mariášky, dejte si partičku a klidně, ale jen když budete chtít, klidně si k tomu pusťte tu báječnou muziku.

Anarchista velký muž

Jiří Mahen

**Anarchista velký muž –
v prázdné kapse ostrý nůž.
Naštěstí jest říci třeba,
nožem tím že krájí chleba.**

Autorem básně je Jiří Mahen, který žil v letech 1882–1939. Když začal působit jako dramatik, básník, prozaik a kulturní publicista, přijal umělecké jméno Jiří Mahen. V době, kdy napsal tuto báseň se ovšem jmenoval Antonín Vančura (říkali mu Toník Vančurů). Pocházel z rodiny pekaře, avšak měl možnost studovat. Jeho spolužákem a přítelem na gymnáziu byl například budoucí spisovatel a novinář Rudolf Těsnohlídek. Jiný jejich spolužák, který

se jmenoval Gustav Molnar, měl tehdy ve třídě pověst uvědomělého anarchisty. Mahen o něm složil tuto krátkou báseň-epigram. Psal se rok 1897, všem bylo patnáct let a chodili do kvarty čáslavského gymnázia. Z Gustava Molnara se později stal farář v Trnávce u Přelouče, Jiří Mahen a Rudolf Těsnohlídek se začali věnovat literatuře a na krátký čas spolupracovali právě s anarchistickým hnutím.

Jak jsem chodila do školy

Tera Fabiánová

Maminka řekla: „Musíš chodit do školy, nebo nám zavrou tátu.“

Bylo nás doma pět dětí, čtyři děvčata, jeden chlapec. Nejstarší byla sestra, rok po ní já – ale já byla silnější a rychlejší. A taky větší darebák. A tak řekla maminka: „Do školy budeš chodit ty, Velká Hlavo, protože doma zlobíš.“ Sestra že zůstane doma u malých dětí. Nosila je na zádech, prala plínky, utírala jim nosy a zadečky, zametala, uklízela. Nejstarší dcera musela doma zastat všechnu práci, protože matky chodily na posluhu do vsi a vracely se až odpoledne. Naše maminka taky chodila. Otec dělal cihly. Když nebyly zakázky, nádeničil u sedláků za kousek jídla. Byli jsme velice chudí.

Ráno mě maminka vzbudila: „Vstávej, Velká Hlavo, utíkej se umejt.“ Asi padesát metrů od naší chatrče tekla potok. Sem jsme se chodili mýt. Ráno a večer. Večer jsem běžela k potoku po obou nohách, ale zpátky jsem skákala po jedné. Neměla jsem boty a chtěla jsem, aby mi aspoň ta jedna noha zůstala čistá. V zimě v létě jsme chodili bosí. A na sebe jsem měla jen jediné šatečky, co mi maminka vyžebrała. Kalhotky nebo spodní košilka? Ani jsme nevěděli, co to je.

Šla jsem k potoku, umyla jsem si nohy, pusy. Hlavu jsem měla samé peří, protože cikánská postel byla sláma a peří, co se draly ven slámkem a ušmudlaným sypkem duchny. Vypravila jsem se do školy. Bez tašky, bez knížek, bez tužky, bez sešitu. Nikdy jsem nic takového neměla. Procházela jsem vesnicí a vesnice ještě spala. Venku nebyl vůbec nikdo, jen dva tři sedláci jeli s koňmi na pole. Nikdo si mě nevšiml, jako bych tu nebyla. Věděla jsem, kde je škola, protože jsem chodila s maminkou do vsi a maminka říkala: „Podívej, sem budeš chodit do školy a já budu mít od tebe pokoj, Velká Hlavo!“

S námahou jsem otevřela těžká školní vrata. Tma, zima, já bosá, polonahá. Nikde nikdo. Jen nějaký starý gádžo, kouká na mě a povídá: „Co tu chceš?“

„Přišla jsem do školy. Budu se učit.“

„Ty?“ dal se do smíchu. „Podívejte se na ni! Co ta plandavá sukně? Proč ses neumyla? Proč ses

neučesala? A kde máš tašku? Jak se chceš učit, když nic nemáš?“

„Budu se učit a budu se učit! Budu si tady chodit do školy, a je to!“ Ten člověk se smál a strčil mě do jedné třídy. Posadila jsem se do první lavice. Rozhlédla jsem se. Sama. Samotinká. Starý gádžo začal zametat podlahu. Já seděla a představovala jsem si, jak ze mě bude někdo. Jak budu všechno vědět. Myslela jsem, že mi to vědění samo vejde do hlavy, stačí, že budu sedět ve škole. Pak mi padl pohled na mé bosé nohy a špinavé plandavé šatečky. Pokleslo mi srdce. Copak z cikánské holky může něco být? Zavřela jsem oči. Uviděla jsem se oblečenou v růžových, atlasových šatech vyšíváných zlatými růžemi – a už jsem zase věřila, že ze mě bude moudrá žena, která osvobodí Romy. Už jako dítě jsem věděla, že my Romové jsme nejposlednější z posledních. Nikdo nám neřekl dobré slovo. Když jsem chtěla vyjít z osady, maminka mě napomínala: „Neopovažuj se jít do vesnice. Gádžové tě zbijou.“ A tak jsem se do vesnice odvážila, jenom když nás bylo víc a když s sebou šly větší děti, které se nás malých zastaly.

V půl osmé se v kostele zvonilo. Do třídy se začaly trousit děti sedláků. Přiváděly je maminky. Dvě tři matky vešly až do třídy a nastrkaly své holčičky do prvních lavic. Na mě koukaly úkosem. Ale já se ani nehnula a zůstala jsem sedět

v první lavici. Chtěla jsem být moc chytrá. A už jsem čekala, jak budu chytrá. Učitelka stále nešla. Jen další a další vesnické děti vcházely do třídy. Nebyly jako já. Všechny měly tašky, děvčátka mašličky ve vlasech a každá oblečená jako panenka.

Konečně jsem se dočkala učitelky. Rozhlédla se po třídě, uviděla mě v první lavici a povídá: „Kdo tě sem posadil? Jak to, že sedíš v první lavici?“ Vytáhla mě a poslala mě dozadu. „Támhleto je tvoje místo,“ řekla.

Do předních lavic posadila děti nejbohatších sedláků. Ty chudší posazovala postupně dál a dál od tabule. Nejposlednější lavici se říkalo „cikánská“. Byla úplně vzadu u rozbitého okna, stranou od ostatní třídy. Připadala jsem si jako sirotek. Proč tu mám sedět sama? Bylo mi úzko a smutno, že tu se mnou není ani jediné romské dítě. Byla bych se cítila silnější, kdyby vedle mě někdo seděl. Ale krčila jsem se tu sama, samotinká.

Uplynul první den ve škole. Nenaučila jsem se nic. Žádné vědění mi nevešlo do hlavy, jen jsem si uvědomila, jak jsem chudá a ubohá. Když jsem se vrátila domů, nikdo se mě nezeptal, jaké to bylo ve škole. „Mami, učitelka řekla, že potřebuju knížku, sešit a tužku!“ Maminka mě plácla: „Jedeš odsud! Na chleba nemáme, a ty chceš knížku? Jen hezky choď do školy, ať nám nezavřou tatínka, a to ti stačí.“

Příští den ráno jsem si znovu umyla nohy, tentokrát jsem se i učesala, oblékla jsem se do svých starých, plandavých šatiček a šla jsem do školy. A tak jsem chodila do školy každý den. Přešly měsíce, učitelka mě ani jednou nevyvolala, jenom vždycky koukala, jestli tam jsem. Nevěděla, že dávám pozor. Poslouchala jsem, a když byl někdo vyvolaný, v duchu jsem odpovídala za něj. Měla jsem ráda počty. Násobilka sedmi byla můj miláček. Sama nevím, proč jsem tu násobilku sedmi měla tak ráda! Večer jsem nemohla usnout a v hlavě mi tancovala násobilka sedmi. Příští den jsem se přihlásila a učitelka mě vyvolala. „Tak spusť násobilku sedmi!“ Moc pěkně jsem ji uměla. Pak se mě učitelka zeptala: „Co se pěstuje v Maďarsku?“ A já to věděla. Papriky. A melouny. A dýně.

„No vida, ty vlastně nejsi hloupá!“ povídá učitelka. „Kdybys měla knížku a sešit a tužku, mohla by ses docela dobře učit. Proč ti maminka nekoupí knížku?“

„Maminka nemá peníze.“

„A proč chodíš tak špinavá? A proč nenosíš pořádné šaty?“

„Je nás doma moc a není práce.“

Jednoho dne jsem nepřišla do školy. „Kdes byla?“ zeptala se mě učitelka příští den.

„Řekla jste mi, že mám špinavé šaty, tak mi je maminka vyprala.“

Zůstala na mě koukat.

„Nemohla jsem ven, dokud mi šaty neuschly.“

Potom mi učitelka koupila sešit a začla mi dávat zbytky tužek, se kterými už nikdo nechtěl psát. Bolely mě od nich prsty, ale byla jsem ráda, že je mám.

Jednou přišlo nařízení, že všechny „cikánské“ děti musí do školy. Prikázal to starosta obce. Mezi Romy se strhla panika. Pobíhali sem tam, naříkali, ženské si trhaly vlasy, jeden se vyptával druhého: co s náma udělají? Co s náma udělají! Do osady přišel obecní sluha s bubnem a začal bubnovat, Romové vyběhli z chatrčí polonazí, vlasy samé peří, ženy začaly křičet na děti: „Musíš do školy, jinak ti zavřou tátu! Jak budeme žít? Z čeho budeme živi?!“

Děly šly. Každý se oblékl něco „svátečního“. Matčinu sukni, otcovy kalhoty – a šlo se do školy. Obecní sluha na bicyklu nás hnal před sebou: „Hybaj, hybaj, bando cikánská! Pudete k řiditeli!“

Zavedl nás do ředitelny. Ještě nikdy jsem ředitele neviděla. Byl malý, břichatý, plešatý. Velké, vyboulené oči, pod nosem knír – když mluvil, poskakoval mu nad horním rtem. Z pusy mu trčely dva zuby, bůhví, kam se poděly ty ostatní. Jak nás uviděl, vyboulil ty své oči ještě víc. Začal nám nadávat, že jsme lenoši, že se nechceme učit, že nechceme, aby z nás byli lidi! Huboval, ale bylo cítit, že to je dobrák. „Jak vás, vy špinavá bando, rozdělím? Všichni učitelé se vás bojí!“ promluvil laskavě. A začal počítat: jedna, dvě, tři, čtyři, pět... Bylo nás patnáct. Povídá: „Ty půjdeš tam, ty tam, ty tam!“ A tak nás rozdělil po třídách. Beži, má o rok starší sestra, musela také do školy a maminka se zlobila a naříkala, že jí nemá kdo hlídat děti, když jde do práce. Přišli jsme do třídy a učitelka se nás polekala: „Jéžišmarjá, kam já vás dám?“ Docela stranou vzadu byly tři lavice. Tam nás posadila. Byli jsme úplně zvlášť, abychom se nemohli s gádžovskými dětmi prát. Ale také jsme se nemohli nic naučit. Byli jsme ponecháni sami sobě.

Jednou jsem měla velký hlad. Právě o posvícení. Selky vyvářely, pekly, ale u nás v „cikánské“

osadě se hladovělo jako jindy. Učitelka se ptala dětí, co kdo jedl. Došla řada i na nás. Černý Hrnec povídá: „Já jsem od včerejška nejedla. My doma nic nemáme. My jíme, až když se máma vrátí z vesnice.“ Bango povídá: „My taky ráno nejíme.“ Opravdu, naše první jídlo bylo odpoledne, když se matky vrátily z vesnice a přinesly brambory, tvaroh, mléko, zkrátka co jim dala selka za to, že naštipaly dříví, vykydaly hnůž z chléva, vymazaly pec.

„Cos jedla ty?“ zeptala se učitelka mě.

„Jaj!“ oči se mi rozšířily jako hvězdy. „Kdybyste viděla, co já všechno snědla! Piškot s tvarohem a s máslem, polívku, buchty, dort...!“

„Jak to, že ty jsi jedla, a tvoje sestra neměla od včerejška v puse?“ přerušila mě učitelka. „Proč lžeš! Vyplázni jazyk! Dostaneš přes něj, abys příště nelhala!“

Musela jsem vypláznout jazyk a učitelka mě přes něj sekla pravítkem. Strašně to bolelo. Ani mluvit jsem nemohla. Když jsem přišla trochu k sobě, povídám: „Já jsem nelhala! Já to všechno snědla! Ve snu! Celou noc se mi zdálo, jak jím.“

Učitelka zčervenala, neřekla nic a odešla ode mne. Uplynul rok. Každý říkal, že nejsem hloupá. Ve škole jsem nepropadla. Pustili mě do další třídy. Dostala jsem vysvědčení a nebyla na něm žádná trojka. Ohromně jsem se tím pyšnila. Běžela jsem domů, skákala jsem radostí a už z dálky volám: „Mami, nesu jedničky a dvojky!“

„A to myslíš, že z tvých jedniček budeme žít? Jedničky, jedničky – ale abys doma sáhla na práci, to ne!“ A tím mě maminka odbyla. Bylo mi to líto. Vesnické děti dostávaly za dobré vysvědčení knížky, peníze, hodinky – a mne za to doma div nevyhubovali. Neměla jsem se komu svěřit se svou radostí.

Do další třídy se mnou postoupili ještě tři romští chlapci. Skamarádili jsme se a začalo se o mně říkat, že jsem horší než kluk. Co kluci řekli, opakovala jsem po nich, co dělali, dělala jsem s nimi. Když byli bití, byla jsem bita i já.

Jednou k nám přijel cirkus. Já byla blázen do tančení. Uměla jsem si dát nohu za krk. Zkoušela jsem to tak dlouho, až se mi to podařilo. A tak povídá Šulo, Bango a Tarzan, ti tři, co se mnou postoupili do další třídy: „Poslouchej, do cirkusu půjdeš ty, a co tam uvidíš, to nám pak předvedeš.“

Povídám: „Jak se dostanu do cirkusu, když nemáme peníze?“

A oni povídají: „Neboj se, peníze seženeme. Pojd' s náma.“

Šli jsme ke kostelu. Před kostelem stála socha svatého Jana. Sedláci mu tam házeli peníze, když chodili ráno do kostela. Šulo povídá: „Nač potřebuje socha peníze. Budeš dávat pozor, jestli nejde farář nebo kostelník, a my vybereme desetníky.“ Rozdělali trochu hlíny slinami, udělali z toho takovou lepkavou kaši, nabalili ji na proutek, proutek prostčili mřížemi ke svatému Janovi. Chtěli peníze nalepit na to bláto. Ale desetníky se ne a ne přichytit. „Bango, načurej na to, půjde to líp!“ povídá Šulo. A opravdu, jeden desetník se přilepil. Ale v tu chvíli jde kolem farář.

„Farář!“ volám. Strčili mi desetník do pusy. „Spolkni ho!“ Polkla jsem peníze a začala jsem se dusit. Dusím se, dávím, kašlu, plivu, už jsem celá modrá, kluci mě bouchají do zad.

„Co tu tropíte, čertovo plemeno!“ povídá farář.

„Přišli jsem se pomodlit k svatému Janu a podívej, tahle se div neudusila!“ vymýšlí si Bango.

Farář samozřejmě nevěděl, že se dusím kradeným desetníkem, povídá: „Pocem, dám ti trochu svěcené vody!“ Nalil mi ji do dlaní a nechal mě kradené peníze zapít svěcenou vodou.

Bango povídá: „Musíme peníze sehnat jinak.“ Ale jak? Kde? Po škole jsem chodila dělat k sedlákovi a ten měl slepice. „Víš co,“ povídají chlapci, „vlezeš do kurníku, ohleďš slepici, vybereš jí ze zadku vejce a vejce prodáme židovi.“

Nikdy v životě jsem nic podobného nedělala. „Bango, jdi na to ty!“

„Dobře,“ povídají kluci. „Vylezeš na strom, jako že jdeš na hrušky – a Bango zatím vlez do kurníku.“

Vylezla jsem na hrušku – pes neštěkal, protože mě znal. Kluci byli v kurníku. Slepice nekdákaly, Šulo a Bango věděli, jak na to.

Samozřejmě – jde sedlák! A já na stromě. Sedlák rovnou na mě. „Tak takhle se mi odvděčuješ za to, že ti dávám práci? Chodíš mi na hrušky? No počkej, já ti dám!“ Sedlák popadl klacek, takové bidlo, co se s ním klátí ořechy – a já jen sleduji, jestli Bango a Šulo šťastně vyvázli z kurníku! Koukám, vidím, že přeskočili přes branku a utíkají pryč. Sedlák je neviděl. Ted' můžu slézt ze stromu. Seskočila jsem a rovnou na hřebík. Naštěstí jsem si ho nezarazila do nohy, jenom jsem si o něj roztrhla sukni. Vzadu. Utíkám, dřevá sukneš kolem mě lítá a nahý zadek mi svítí jako úplněk.

Kluci na mě čekali. Obraceli mě zleva doprava, zprava doleva. „To by chtělo záplatu!“ povídá znalecky Bango. Jenomže kde vzít záplatu? „Víš co,“ povídá Bango, „půjdeš přede mnou a já těsně za tebou a nebude nic vidět.“ A tak jsme šli. Maminka mě už z dálky vyhlíží. „Jak to divně jdou? Proboha, vždyť ten kluk je na ni úplně nalepený? Copak takhle chodí slušné děvče?“ (Mohlo nám být sedm osm let.) A když jsme došli blíž: „Jak si to představuješ, děvčecko!“

Dostala jsem tolik, že jsem se sotva zvedla ze země. Matka naříkala, bědovala: „Jediné šaty! Jediné šaty! A ty je takhle zničíš! V čem budeš chodit do školy?“ Nikdy jsme neměli žádné hadříky na záplaty. Maminka povídá: „Počkej, nějak to vymyslíme.“ Vzala zástěru, a místo aby ji uvázala vpředu, uvázala ji vzadu. Díra nebyla vidět. Jakmile mi maminka uvázala tu zástěru, šli jsme prodat vajíčka. Žid povídá: „Co to máte za slepice?“ Vajíčka totiž měla docela tenounkou skořápku. „Nojo, to je hned vidět cigánský slepice!“ A vajíčka od nás nekoupil.

Co teď? Jak ty peníze na cirkus vyděláme? A já povídám: „Už nikam nejdu! Mám toho dost! Chci domů.“

A kluci: „Heleme se! Peníze jsi spolkla a teď chceš jít domů?“

Šulo mě chytil za ucho. „Pamatuj si, my půjdeme všude s tebou a budeme dávat pozor, protože ten svatojánský desetník není jenom tvůj! Ten patří všem!“ Jenomže co s desetníkem, když lístek do cirkusu stál korunu dvacet?

„Pojďme tam a uvidíme, co se dá dělat,“ povídá Tarzan. Šli jsme na prostranství, kde se utábořil

cirkus. Už tam bylo plno vozů. Bango se šel zeptat, jestli by nepotřebovali s něčím pomoci, nanosit vodu nebo tak. A pán od cirkusu povídá: „Jo, potřebuju vyprat plenky, jestli chcete, můžete se do toho pustit.“ Bango lítal pro vodu, Šulo pral a já tam stála jako jejich princezna. Bango povídá cirkusákovi: „Už začínají, pusť ji dovnitř! Do cirkusu půjde ona!“

Cirkusák do mě strčil. „Šup! Utíkej!“ A kluci dál prali plenky.

Byla jsem v cirkuse! Akrobati lítali na hrazdě, chodili po provaze, klauni padali z kola – ale mně se nejvíc líbila hadí žena ve zlaté sukýnce, která metala salta, dělala mosty a chodila po rukách. V duchu jsem dělala všechno s ní. Počkej, tohle já klukům předvedu!

Přišla jsem domů rozzářená. A dostala jsem od matky, že jsem se zase toulala! S pláčem jsem šla spát. O hladu. Ale sotva jsem zavřela oči, představovala jsem si, jak metám salta, chodím po rukách a kolem mě pableskují paprsky zlaté sukně.

Ještě než se rozednilo, potají jsem vstala a ztratila jsem se na hřbitov. Na hřbitově byla pěkná, vysoká tráva a v té trávě jsem začala cvičit, abych se nepotloukla. Udělala jsem most. To mi šlo. Dala jsem si nohu za krk. I hvězda se mi podařila. Pak přemet. To bylo horší, padla jsem na záda, natloukla jsem si. Ale sotva jsem trochu přišla k sobě, zkoušela jsem to znovu. I přemety se začaly dařit. Jen ne a ne chodit po rukou! To mi nešlo. V jednom kuse jsem padala. Byla jsem celá polámaná, samá modřina. Nebylo místočko na těle, které by mě nebolelo.

Z kostela se ozvalo zvonění a já utíkala do školy. První hodinu jsme měli náboženství, katechismus. Farář vejde do třídy a spustí: „Ty jsi byla v cirkuse, vid’!“

„Byla.“

„Do cirkusu chodíš a do kostela ne!“

Povídám: „V kostele je studená dlažba a já nemám boty.“

„Povíš mi, jak se narodil Ježíš.“

„Jak se narodil Ježíš, to nevím, u toho jsem nebyla, ale jestli chcete, povím vám, jak se narodila naše Ili, naše malá sestřička.“

„Ven z lavice a dostaneš na zadek za to, že jsi drzá!“

„Já nesmím dostat na zadek!“ naříkala jsem. Farář mě vytáhl z lavice, svezla se mi zástěra a na celou třídu zavrčel můj úplněk. Děti se daly do smíchu.

Farář mě poslal domů. A maminka mi přinesla košečně z vesnice nějaké obnošené šaty.

Za týden jsem se trochu sebrala ze svých modřin, a tak při počtech povídám: „Pojďme.“ Přihlásila jsem se, že musím na stranu. A za mnou kluci, jeden po druhém. Naše škola byla na tehdejší dobu moderní, protože jsme měli splachovací záchodky, tři vedle sebe a před nimi chodbička. A na téhle chodbičce jsem začala předvádět cirkus. Učitelka se divila, kam se poděly cikánské děti. Nikdo z nás se nevracel. Vypravila se za námi na záchod. Kouká – já stojím na rukou, dělám mosty, přemety, pitvořím se jako klauni.

„Tak ty takhle! Ty jim tu předvádíš cirkus místo počtů! No počkej!“

A zase jsem byla bita. Kolikrát já byla bita pro to jediné cirkusové představení! A co jsem z toho měla? Jeden spolknutý desetník. Když ze mě vyšel, schovala jsem si jej do své jamky na hřbitově. A tam je pohřbený dodnes.

Přišel nový učitel. Byl vysoký, mladý. Prohlížel si nás. „Tak to jsou všechny cikánské děti? Víc vás není?“

„Je, ale ty ostatní nechodí do školy. Kdyby nás bylo moc, tak by se nás učitelky bály.“

„Já si vezmu všechny cikánské děti na starost,“ rozhodl nový učitel. „Ale nikdo mi nebude do mého vyučování mluvit!“

Nazítří ráno – co vidím – nový učitel si to drandí na kole po naší osadě. Mezi „cikány“! Kromě obecního sluhu mezi nás nikdy nikdo z vesnice nepřišel. „Všechny děti, co mají chodit do školy, pojdte ven!“ volá nový učitel. „Aven avri!“ řekl to dokonce naší řečí!

Vyběhli jsme z chatrčí a on – klacek v ruce: „Hybaj do školy!“

Když jsme přiběhli do třídy, povídá: „Kdo se nečesal, zvedněte ruku!“ Ani se nemusel ptát, viděl, že se nečesal nikdo.

„Proč ses nečesal?“

„Nemáme hřeben.“

„Myl ses?“

„Nemáme ručník.“

Jeden přes druhého jsme začali vykládat, co všechno nemáme.

„Dobře. Zítra ráno přijdete všichni do školy o hodinu dřív. A jak ne, nechtějte vidět, co dostanete.“

Příští den jsme byli opravdu všichni ve škole o hodinu dřív. Učitel už na nás čekal. Přinesl ručník, mýdlo, umyvadlo, hřeben.

„Kdo nejedl?“

Všechny ruce šly nahoru. Učitel poslal Banga pro rohlíky. Každému z nás koupil rohlík. Pak povídá: „Tak a teď se budeme učit. Dneska zůstanete ve škole a budeme se učit i odpoledne.“ V poledne nám znovu koupil jídlo. Chleba s margarínem. Pak se nás začal vyptávat: „Čím bys chtěl být?“

„Já bych chtěla tancovat a zpívat!“ povídám.

Plácl mě: „Z toho živa nebudeš. Musíš se něco naučit a pak si tancuj a zpívej.“ Kluky zdvíhal za pačesy: „A čím bys chtěl být ty?“

„Já kovář.“

„Dobře, bude z tebe kovář.“

„Já budu hrát jako táta.“

„To je všechno hezký, ale číst a psát se stejně musíš naučit.“

Pak nám rozdál tužky, sešity a my se opravdu začali učit.

Vesnice pořádala slavnost. Učitelé si vybírali nejlepší žáky na básničky. Náš učitel řekl: „Počkejte, my jim ukážeme!“ Zeptal se mě: „Umíš zpívat?“

„Umím.“

„Tak zpívej.“

Zazpívala jsem strašně zamilovanou písničku z nějakého filmu. Mohlo mi být osm let.

„Prosím tě, kam na to chodíš?“ zeptal se učitel.

„Tatínek to zpívá mamince před spaním.“

„A co umíš ty?“ vyptával se dalších dětí. Jeden hrál na basu, druhý na housle, třetí na cimbál, další zase na housle. Všichni chlapci od nás uměli aspoň trochu na něco hrát. „A kdo umí nějakou básničku?“ ptá se učitel.

„Jáááááá!“ volám. A spustila jsem takovou vlasteneckou básničku, kterou jsem měla odposlechnutou od vesnických dětí. Tváře mi zčervenaly, oči mi hořely – zůstal na mě koukat.

„Dobrá,“ povídá, „nejdříve zarecituješ básničku a pak budete všichni hrát a zpívat.“

Kluci sebrali doma housle, basu, co mohli. Ale neměli jsme na sebe žádné pořádné šaty. Učitel povídá: „Bože, kdybych nebyl tak chudej, abych vám mohl aspoň trochu pomoci! Podívej, jaký máš krásný vlasy. Chtěla bys do nich mašličky?“

„To bych strašně chtěla!“

„Vidíte, proto se musíte učit, abyste nebyli hloupí! Aby si s váma nemohli gádžové dělat, co chtějí. Když se budete učit, budete mít víc rozumu než vaši tátové. Budete nosit hlavu vzhůru, budete si umět najít místo ve světě. Učte se, nekoukejte na to, že na vás křičím nebo že ode mě

dostanete sem tam pohlavek. Kolikrát si vyleju vztek na vás, protože si ho nemůžu vylít na ty, co s váma takhle zacházejí! Bože, když vidím, jak si vesnické děti nosí do školy chleba se sádlem a se škvarkama a vy jste celý den o hladu, mám vztek. Jak vám mám pomoci? Buďte slušní, dělejte dobrotu, ať páni vidí, že to není vaše chyba, jak na tom jste, ale jejich!“

A my si svatosvatě umínili, že už nebudeme zlobit, že nebudeme krást desetníky svatému Janovi a že se budeme učit.

A tak jsme šli na slavnost. Nikdo nás cikánské děti nečekal. Byly tu jen vesnické děti se svými rodiči. Hrály divadlo o ševci a princezně.

Pak vystoupil náš učitel a povídá: „Teď vám předvedu já své žáky.“ Naši chlapci začali hrát! Staří chlapi se popotahovali za kníry a poskakovali na místě, jak se jim chtělo tančit! Potom já spustila básničku a sedláci byli paf. A potom – jak mi ukázal učitel – jsem vzala talíř a šla jsem mezi lidi vybírat. „My se taky chceme učit, ale

nemáme peníze na knížky a na sešity. Přispějte nám.“ A každý něco dal.

Dlouho jsem do školy nechodila. Přišla válka a my Romové jsme nesměli do vesnice. Natožpak do školy. A tak jsem vyšla ze třetí třídy.

Tera Fabiánová (1930–2007) je jednou z nejznámějších romských spisovatelek u nás. Narodila se na jižním Slovensku a dětství strávila v chudé romské osadě. Po skončení druhé světové války se s rodinou přestěhovala do Čech, kde se tehdy řada lidí z nejchudších oblastí republiky snažila nalézt práci a díky ní důstojnější způsob života. Ještě na Slovensku chodila Tera Fabiánová dva roky na základní školu, v Čechách se pak vyučila jeřábnicí a celý život pracovala v továrně. Psát začala zhruba ve třiceti letech, psala romsky, a to básně, povídky, ale například i fejetony. Svou tvorbou dala příklad dalším talentovaným Romům k rozvíjení literatury v jejich rodném jazyce. V roce 2006 obdržela literární cenu Mileny Hübschmanové za celoživotní dílo.

Královské naučení

William Morris

Povídá se, že Matyáš Korvín, uherský král – který byl své době a zemi Alfrédem Velikým – slyšel jednou (ach! toliko jednou!), že někteří jeho rolníci (ach! můj příteli, pouze někteří!) jsou přetížení prací a nedostatečně živeni. Tož svolal svoji radu, obeslav k ní několik starostů velikých měst, statkáře a jich správce a tázal se jich po pravdě. I povídali všichni totéž, ale různým způsobem: že ti sedláčtí hrubci jsou silnými a schopnými práce, majíce jídla sdostatek na neohrabanice, jakými jsou; že kdyby pracovali méně než dosud, přivodili by neštěstí na sebe i na své pány, poněvažd nejhrubší a nejneotesanější sedlák chce mít všechno, jakmile získá něco a jakmile pozná bohatství, lační i po statcích jako naši prarodičové v pozemském Ráji. Král seděl a mluvil málo v proudu jich řečí, podezřívaje je, že jsou lháři. Rada se rozešla ničeho nepořidivši. Ale král, který nebyl příliš špatným – co byste chtěli na králi! – umínil si odpomoci. Pohádka vypravuje, že asi za dva nebo tři dny poté shromáždil pány a své rádce, o kterých

myslil, že jsou nejhodnějšími, a rozkázal jim obléci nádherné oděvy a vsednout na kůň; a když byli připraveni, odjeli, plni šperků, krásní v nádherné paruk, jež byly tehdy obvyklými. Tak jeli, až dojeli nějaké vsi nebo dědiny a konečně vinic, kde lidé pracovali na stráních vystupujících z řeky, pražicích se na slunci; má historie neříká, byla-li to Tisa nebo Dunaj nebo jiná řeka. Myslím, že bylo právě ku konci jara nebo počátkem léta a hrozny nasazovaly právě své pupence,

neboť vinobraní jest v těchto zemích opozděno a víno zraje hrubě, teprve až se první mízy vyrovnají; takové víno jest silnějším a sladším. Byla tam trocha sedláků, žen i mužů, děvčat i chlapců, udýchání, zpocení a do úpadu utrmácení. Jedni okopávali zemi pod vinovými babkami, jiní v košících nosili hnůj na vrcholek pahorku, jedni do těch brázd, jiní do jiných, pracující na plodech, které nebudou jísti, a pro víno, jež nebudou pít.

Král zastavil koně, slezl a počal vystupovat na úbočí kamenité vinice. Páni za ním, nevědouce co a jak. Obrátil se k jednomu z nejbližších pánů a řekl, směje se:

– Ano, pánové, dneska se naučíme nové hře, která osvětlí vás novými myšlenkami. Král se zasmál trochu jízlivě. Rolníci však báli se velmi veselých těchto pánů, kteří zářili hedvábím a zlatem. Myslím, že neznali krále, poněvadž bylo málo pravděpodobno, že by byl viděl někdo jeho podobu a že jistě nepokládali jej za velkodušného Otce, nevědouce, že byl mocným válečníkem, který odrazil vpád Turků.

Opravdu však, tyto lidé zajímali se málo o svého krále, bylo jim lhostejno, mají-li panovníkem Turka či Maďara, poněvadž pán jako pán; musili robotovat stejný počet dní v roce a tvrdými byly dny, které jim zbyly a kdy pracovali pro své ženy a děti.

Patrně tedy neznali Krále, ale mezi botahými pány uviděli a poznali zřetelně pána svého a byli tím polekáni. Nemohli však utéci od těchto vyzbrojených lidí a jich mocných koní – oni, kteří strádali již od prvního úsvitu slunce a teď bylo valem poledne –, neboť s králem a jeho družinou přiharcovala četa italských lukostřelců, lidí s pronikavými očima, obratných, obložených šípy. Ti střehli vinici na druhém konci. Sedláci tedy neutíkali; nikoli, dělali, jako by si pánů nevíšali, a pracovali dále. A každý z nich si říkal:

Budu-li jedním z těch, kteří nebudou povražděni, nebudu mít zítra co jísti, nebudu-li dnes do úmoru pracovat; a bude-li jich hodně povražděno a já zůstanu živým, stanu se snad i pánem.

Konečně přišel král až k nim a řekl:

– Dobří lidé, kdo z vás je vašim dozorcem?

Svalnatý člověk, šíj ožehnutu sluncem a vlasy šedivé, ale zdravý a statný na svůj věk, děl mu:

– Jsem dozorcem, pane můj.

– Dej mi svou motyku, dořekl král, zaujmu tvé místo, poněvadž tito šlechtici přejí se naučiti nové hře a budou šťastni pracovat pod mými rozkazy a při skopávání vinice. Stůj však při mně a oprav mne, budu-li něco dělat špatně: a ostatní ať se odejdou bavit.

Sedlák nevěděl co myslet a natáhl své dlouhé ruce ke králi, nerozhodně, pozoruje úkosem svého pána a barona, který strašně potřásl hlavou a zdál se volat: „Posloucháš, pse!“

Sedlák dal tedy svoji motyku králi. Tento ji vzal a poručiv učiniti totéž svým pánům, vykázal jim dobrou část jich práce; a rolník radil královi brzy ano, brzy ne. A tehdy byste byli viděli odhazovati velínové pláště a na zaprášenou zemi padati krásné šarlatové obleky flámské. Tak se zapracovali! A většina zdála se bavit okopáváním vinice. Ale jeden dvořan, odhodiv svůj šarlatový plášť, zůstal stát ve svém kabátci z perského tkaniva, který stál dobře sto rýnských a byl zroben nádherný ze zlata a hedvábí a lidé by jej dnes nedovedli jistě udělat. Král bez jediného úsměvu mu poručil, aby se bavil nošením hnoje z návrší do údolí a z údolí do návrší v nejtěžším a nejožyzdnějším košíku, které tam byly. Ulízaný pán učinil nejzábavnější posuněk odporu, co kdy byl viděn, a ostatní se rozesmáli. Když se konečně obrátil, jda loudavě ke hnojišti, mumlal, aby jej nikdo neslyšel: „Což musím sloužiti tomuhle synu nevěstky, jenž mi káže nositi hnůj?“

Neboť máte věděti, že otcem jeho byl Jan Hunyadi, největší válečník světa, „Kladivo Turků“, a že jeho syn byl synem nemanželským.

Zatím páni se činili, hlučně se smějíce; motyky duněly do země a zvonily o kameny a mrak prachu vířil nad nimi; pán, který nosil hnůj, oblečen v brokát, sestupoval a vystupoval, proklínaje osud a zaklínaje se Bohem i Dáblem.

A říkali druh druhu: „Hle, jak vznešená krev mění se v rabskou, když vznešení lidé pracují jako chlopi. Tito lenošní ničemové vykonají třikrát tolik naší práce!“ Král však pracoval pilně, usmívaje

se a nevšímaje si nikoho. A zatím chudí chlopi zůstali pokorně stát, neodvažující se zahovořit, neboť báli se, že budou usmrceni na místě; mysli si v hlubině svého nitra: „Mocní a velicí pánové přišli se přesvědčit, jakou práci vykoná člověk, aniž by zemřel; jestliže zvětší počet robotních dnů, jsme ztraceni a zhyne hladem.“

A jejich srdce se zarmoutila.

Práce rostla a slunce postupovalo na oblacích výše a výše a bylo poledne – a smích pomalu zmlkal v kruhu pánů všecek zpocených, a hluk motyk a krompáčů slábl; nosič hnoje usedl na úpatí návrší a díval se na pobřeží. Konečně i pán králi nejbližší odhodil hřmotně svoji motyku a hrubě zaklel. Byl to obr s rudými vousy, v květu života, chrabrý kapitán pověstné černé roty, která často drtila Turky, a byl milován králem pro svou vytrvalou tvrdošijnost.

Král řekl:

– Je něco na světě, co by nešlo udělat?

– Ne, pane můj, zahovořil kapitán, ale zeptejte se dozorce tam dole, snad nám řekne, co nám překáží.

– Dozorce, řekl král, čím to, že zemdleli tito jaří rytíři? Řídil jsem je špatně?

– Nikoli, ale nechtějí přiznat svou únavu, neboť jsou vysílení; a není v tom ničeho podivného, neboť učili se příliš namáhavé hře pro své ruce.

– Pravdou, pánové, pravil král, že jste unaveni? Všichni sklonili hlavy a neodpovídali, všichni; toliko obrovitý kapitán odvážil se mluvit, neboť byl přímým a nezvyklým lži:

– Králi, vím, co jsi chtěl. Přivedl jsi nás na vinici, abys nám učinil Platonovo kázání, uzpůsobené dle tvých tužeb; a ve skutečnosti ukázal jsi tolik, že se v nás ozývá hlad, neboť je čas k obědu. Chceš-li se ovšem státi kazatelem, budu tvým diakonem. Dovolíš, abych se otázel na několik věcí tohoto rolníka?

– Ovšem, děl král a velmi se zamyslíl.

Kapitán zkřížil nohy a s hrdým přízvukem ptal se vinaře:

– Příteli, od jaké doby zde pracujeme?

– Skoro dvě hodiny, soudě dle postupu slunce.

– A kolik jsme zdolali vaší práce za tu dobu? dodal kapitán mžouraje očima a dodáváje si důležitého vzezření.

– Pane, odvětil sedlák mrzutě a úsměšně, nehněvejte se proto, co vám řeknu. Prvou půlhodinu pracovali jste tolik jako my tři čtvrtě hodiny, druhou půlhodinu vykonali jste třicet minut naší

práce, třetí už jen patnáct minut a čtvrtou půlhodinu sotva dvě minuty. Úšklebek ztrácel se z jeho rtů a svatý jas mu prozařoval tvář, když počal mluvit dále:

– A teď, myslím, je vaše denní úloha skončena a odeběřete se obědvat; budete jíst sladké věci a pít silná vína; my půjdeme též k hodům: nasytíme se černým chlebem a půjdeme znovu po práci. Budeme lopotit, až zapadne slunce a měsíc bude kreslit mraky. Kdežto vy – nevím, jak ani kde budete spát, jaké bílé tělo sevře vás do svých bílých rukou, zatímco se noc vekrádá v pokoje a hvězdy se rozzáří. My však, až se budou hvězdy jiskřit, budeme pracovat ještě a pochopíte proč! Nevím, jakou hru a jaké vyražení vymyslí vám zítřek při vaší cestě domů. I my se navrátíme domů a opět sem, zítra opět, neznajíce včerejška a nevědouce, jak mnoho jsme práce vlastně na vinici vykonali, a práce dneška nebude nám ničím a zítřek zítřků valí se chladně a klidně, až nám jednou přinese smrt... Proto chcete-li nás zatížit novými pracemi, přemýšlejte dříve, můžete-li, neboť nesneseme jich více. A mluvím bez nejmenší bázně, poněvadž vím, že tento člověk vedle mne v šarlatovém pláštiku a se zlatým řetězem na šíji je králem; a nemohu si myslit, že by mne usmrtil za mou opovážlivost, neboť má příliš Turků pro nasycení svého meče.

– Ó, králi, řekl kapitán, zabiju člověka toho, anebo ho ušetříš a učiníš svým kazatelem?

– Nezabíjej, řekl král, neboť pravdu mluvil. A vy, páni a rádcové moji, pamatujte dobře slov neohrabancových. Vyjádřil naši myšlenku a probudil v nás myšlenky jiné, které by nám mohly skytouti látku ke kázání, jehož se odříkám pro tuto chvíli. Sestupme k obědu.

A odešli král a šlechtici jeho a usedli na břehu řeky, do stínu přívětivých topolů a jedli a pili a byli veselí.

A král poručil, aby nesli maso dělníkům a víno lukostřelcům; dozorcí dal veliký zlatý peníz a každému dělníku tři stříbrňáky. Když chudí ti lidé měli tolik nevídaných peněz v rukou, bylo jim, jako kdyby nebeské království sestoupilo na zemi.

Král a páni se navraceli.

Král byl tichým a vznešeným; kapitán, který jel vedle něho, přerval konečně ticho:

– Ó, králi, promluv kázání, ježs nám prve slíbil!
– Myslil jsem, že je znáš, praví král, neboť bys byl mluvil jinak k neohrabanci. Rci mi však, co je tvým řemeslem a všech, s nimiž žijeme; pracujeme přece též, jako hrnčír pracuje o hrncích.

Kapitán řekl:

– Hrnčír pracuje o hrncích a my okrádáme chudé.

A král:

– A mé řemeslo?

– Tys králem zlodějů; špatnějším jsi ostatních.

Král se zasmál a dořekl: – Nuže, pamatuj si, že jsem si myslel totéž, když onen sedlák ke mně hovořil.

Neohrabanče, myslel jsem si, kdybych byl tebou nebo ubožákem tobě podobným, chytil bych meč nebo oštěp anebo bych urval brázdě kámen, kdybych neměl zbraně jiné, a řekl bych svým kamarádům, aby se ozbrojili též, a šli bychom na pány; budeme-li četni, snadno zvítězíme a zrušíme řemeslo královo, řemeslo pánů a vykořisťovatelů a jedno řemeslo bude na zemi a veselou bude práce a krásný život.

Kapitán však přísně dodal:

– Ach! to že tvé kázání? A víš, co by s tebou učinili, kdybys takto kázal?

A král usmívá se:

– Řekli by, že jsem blázen, zavřeli by mne do šedivého domu, a proto ustanu kázat. Přijdou však jiní, kteří věci ty řeknou, neboť musí být řečeny.

– Ale nesmí býti slyšeny, na to kapitán, leč oněmi, kteří mohou věšeti hlasatele nových věcí a nových krás. Ech! naše řemeslo je ještě nutné několika pokolením!

A vrátili se všichni do paláce, jedli, pili a spali a svět šel týmiž pěšinami.

Text vyšel původně v Klíčení v roce 1905 (tehdy bylo ještě Klíčení měsíční přílohou anarchistického časopisu Práce a dětem v něm byla věnována rubrika Červená školka). Autor textu, anglický malíř, umělecký řemeslník a básník William Morris, žil v letech 1834–1896. Kromě dnes vysoce ceněného výtvarného díla, kterým ovlivnil secesní umění, je znám jako zakladatel umělecké výroby dekorativních bytových doplňků i jako obnovitel tradice krásných knižních tisků. Morris jako socialista a obdivovatel anarchismu prosazoval nutnost dopřát umění každému bez rozdílu, tak aby se stalo životní součástí a nutností i těch nejprostších lidí. Proto se vracel ke starým uměleckým řemeslům a snažil se o reformu takzvaného uměleckého průmyslu. Díky Morrisovi se začala ve školách vyučovat estetická výchova.

Vegan Petr Kropka

Pozval mě jednou na oběd.

Žádné maso, žádný sýr

a žádný med.

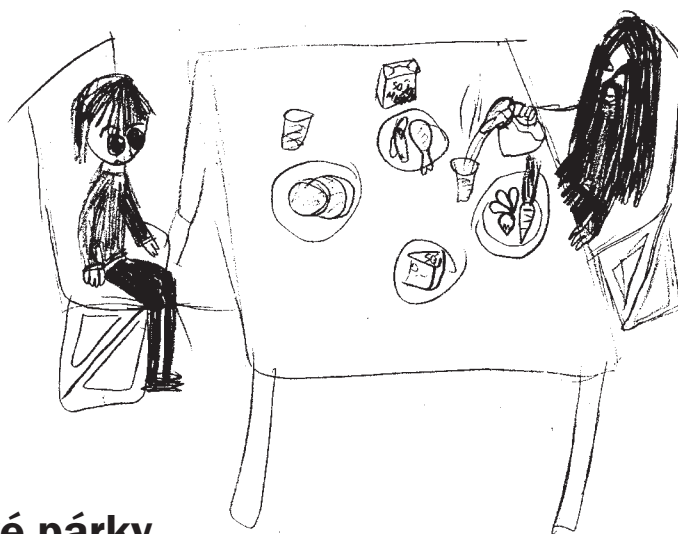
Na talíři to samou sojou hýří.

Sojové maso, sojový sýr, sojové párky.

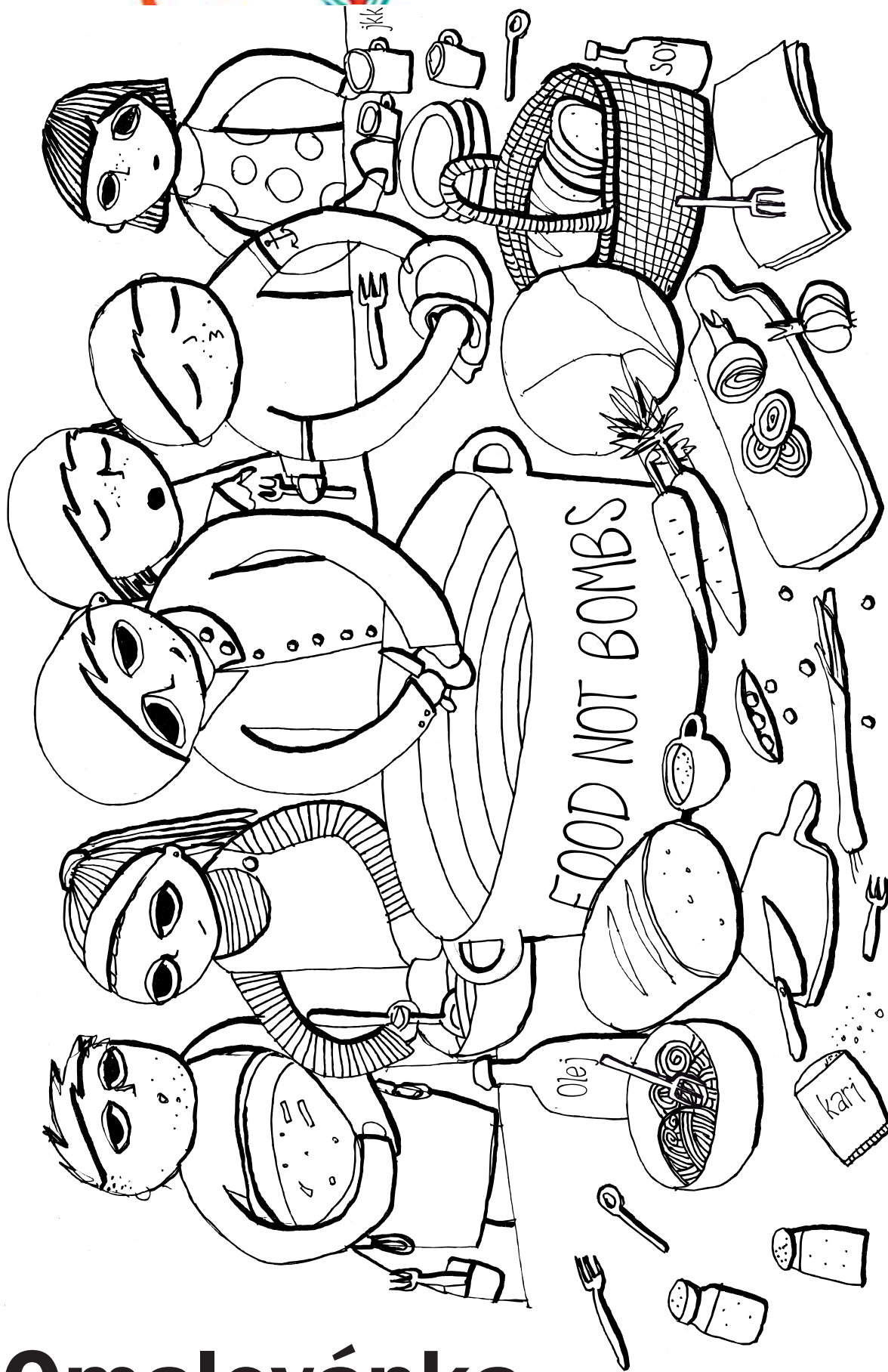
Sojová tlačěnka, sojové mléko, sojové škvarky.

Trochu jsem se lek, kdo je ten člověk?

Je to pan vegan.

Omalovánka

For non commercial use only. Jen pro nekomerční použití. ©2011 www.booz.cz

Najdeš sedm vidliček? Najdeš hrášek, cibuli, mrkev a špagety? A víš, co je Food Not Bombs?

O lvech a zvěři

Vladimír Majakovskij

Na začátek lva jsem dal.

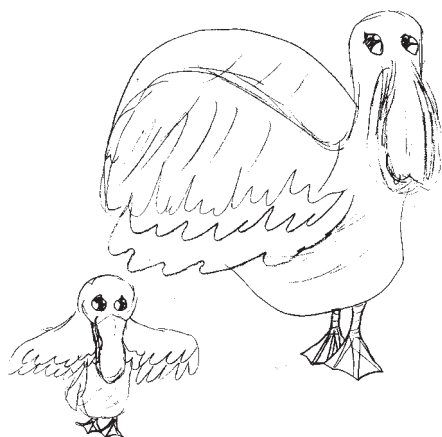
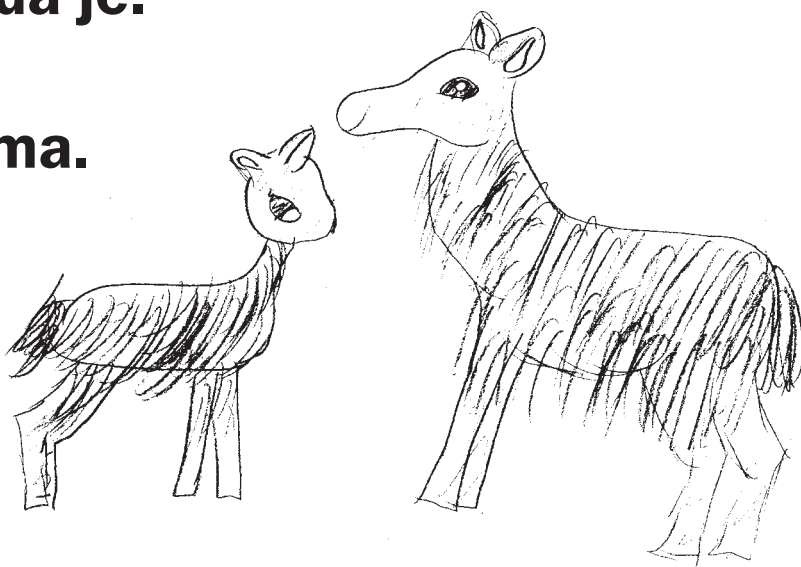
Začíná se přece z kraje.

Lev už není zvířat král,
dnes jen jejich předseda je.

Tohle zvíře zve se – lama.

Lama syn
a lama máma.

Zde je malý pelikán
i pelikán velikán.

**A teď divná zvířata:
slon,
slonice,
slůňata.**

**Měří poschodí a půl,
mají místo ucha botu.
Vpředu visí chvost
jak hůl;
my mluvíme
o chobotu.**

**Vypijí a snědí za sto,
a co padne na šaty!
Nu, vždyť sloní mládě
často
je velké jak, táto, ty.
Dívejte se, velcí, malí,
ústa pěkně dokořán!
Do stránky
se nevměstnali,
málo je jim i dvou
stran.**

Přeložil Jiří Taufer

Bramborák-cestovatel

Jistě znáte tu pohádku o nezbedném koblížkovi, kterého babička upeče pro hladového dědečka, z mouky ho udělá, smetanou mísí, na másle smaží a než mu ho naservíruje, tak ho dá na okno vychladit. Toho neposedný koblížek využije a uteče dědečkovi do světa, kde ho chce sníst zajíc, vlk, medvěd a nakonec liška, které jediné se to povede díky lsti, kterou na koblížka vymyslí. Možná jste slyšeli i jinou verzi, kterou napsal František Hrubín, kde koblížek přece jen nakonec skončí u dědečka, který po dopadení koblížka vítězně zvolá: „Babička tě, koblížku, nesmažila pro lišku, ham, ham, ham, ham, ham, snědl jsem tě sám!“ To však není tak důležité, důležité je to, že koblížek není jediná neposedná potravina. Tak jako koblížek urazil kus cesty než skončil v břiše lišky nebo dědečka, i vaše každodenní snídaně, oběd i večeře podniká dlouhou pouť, než se ocitne na vašem stole. A jelikož většina

potravin nechodí pěšky jako koblížek, nýbrž se nechávají vozit autem, lodí anebo letadlem, nepřímo se podílejí na tom, že se znečišťuje ovzduší, na silnicích je větší provoz a s ním i větší hluk, zápach a dopravní zácpy. Proto vyhlašujeme soutěž o nejčistší potravinu. Ta, která urazí nejkratší vzdálenost, se po cestě stihne nejméně zamazat. Namísto koblížku z pohádky budeme smažit bramborák s nějakou přílohou (náplň, salát, nebo naopak bramborák může být příloha k něčemu). Jak byste tedy mohli postupovat?

1. Nejdřív musíte vzít babičku, dědečka, tatínka, maminku nebo staršího sourozence na nákup. Je dobré mít s sebou seznam toho, co na bramborák budete potřebovat (váš recept na bramborák nám pošlete společně s údajem o tom, kolik toho váš bramborák nacesoval, než jste ho snědli). Během nákupu sledujte, odkud kupované potraviny pocházejí. Zelenina, která není v obalu, mívá u sebe cedulku s nápisem „země původu“, tento údaj si při nákupu zaznamenejte.

Při smažení můžete stejně jako dědeček volat na babičku (maminku nebo tatínka): „Smaž, babičko, smaž! Však si pochutnáš!“ Vy si snad také pochutnáte.

2. Poté co se vrátíte z nákupu, se můžete pustit do díla a společně s tatínkem, maminkou, babičkou, dědečkem usmažit bramborák. Při jídle můžete přemýšlet, co jste se přitom naučili a co jste poznali nového.

3. Až se najíte, nezapomeňte rodičům pomoci s úklidem (rodiče vám zase na oplátku pomohou s výpočtem). Když bude vše uklizené, vezměte si seznam s potravinami, které jste využili, a připište k nim zemi původu. Na internetu pak dohledejte, kolik kilometrů musela potravina urazit, než se dostala do ČR. Pokud jste v receptu použili nějaké maso, připočítejte k němu 500 km navíc, protože velkochov zvířat obnáší jejich krmení, které se jim také vozí (a navíc ve velkochovech vzniká obrovské množství metanu, skleníkového plynu, který zatěžuje atmosféru). Nakonec všechny vzdálenosti sečtete a výsledek pošlete na naši redakční adresu. Příspěvky o nejčistších bramborácích budou zveřejněny a stanou se pro nás ostatní výbornou inspirací: začneme se starat o to, které potraviny si opatřujeme a jak se tím odměňujeme přírodě.

Vyrob si míčky na žonglování

Nemáš o přestávkách ve škole co dělat? Nudíš se doma nebo venku? Tak si s námi zkus vyrobit svoje první žonglovací míčky a naučit se pak pár triků. Zábava je to nenáročná, žonglovat můžeš téměř kdekoliv a v batohu nebo v kapse si je můžeš taky přinést kamkoliv. Ale teď už k návodu:

Co potřebujeme na 3 žonglovací míčky? Přibližně 400 g hrubé mouky, 10 nafukovacích balonků, 3 igelitové pytlíky (nejlíp od svačiny), nůžky a skleničku nebo hrneček na odměření stejného množství mouky do každého míčku.

Nejdřív nasypeme do hrnečku přibližně 120 gramů hrubé mouky (půlka až tři čtvrtě menšího hrnku, pokud máte doma váhu, můžeš ji navážit na gram přesně)

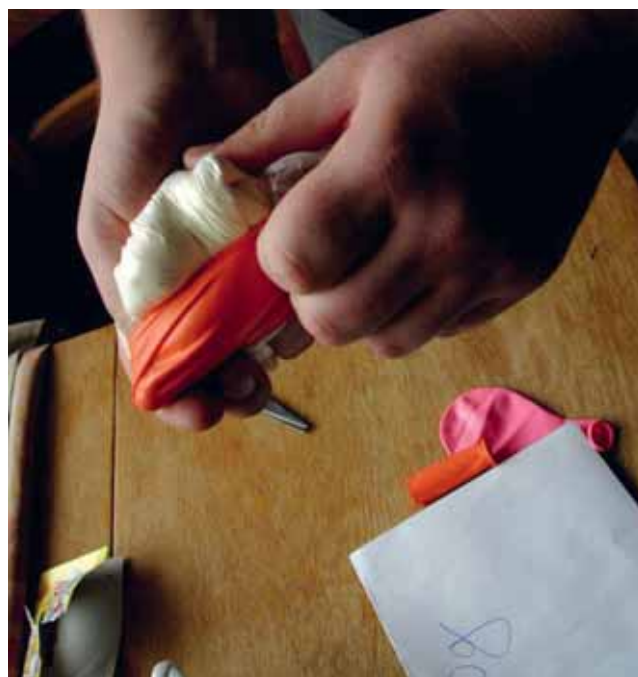

a přesypeme ji do igelitového pytlíku. Ten potom zamotáme, aby se nám mouka nerozsykala,

a přistoupíme k úpravě balonků. Z balonku ustrihneme úzký konec

a dovnitř napěchujeme pytlík s moukou.

Pozor na protržení jakékoliv části, ať nemusíš zametat hromadu rozsypané mouky.

Dalšími dvěma balonky obalíme již vytvarovaný míček.

A je to. Máme hotovo.

Teď ještě dodělat další dva, potom po sobě nezapomeň uklidit zbylé části balonků, rozsypanou mouku atd. a už můžeš zkoušet první triky s žonglovacími míčky.

(Nevíš jak na to? Zkus si prohlédnout stránky: www.zonglovani.info
Najdeš tu mimo jiné popisy jak správně začít, co zkusit jako první a všechno další, co tě od teď bude už taky zajímat.)

Anarchismus

Jistě jste si všimli, že tenhle časopis vydává anarchistická federace, proto by bylo dobré, kdybychom si v naší černo-červené škole ve stručnosti pověděli, co to ten anarchismus je.

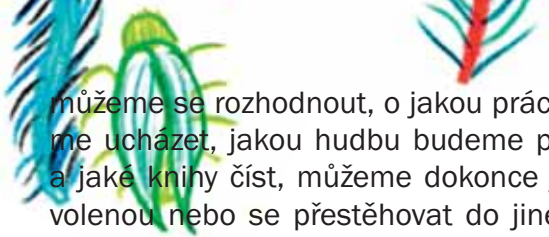
První, kdo se sám označil za anarchistu a slovu anarchie tím dal pozitivní význam, byl francouzský vzdělanec samouk Pierre Joseph Proudhon. Slovo anarchie, které pochází z řečtiny a znamená bezvládu, se do té doby používalo pro označení negativního stavu, kdy dochází ve společnosti k chaosu, který je spojen s nepořádkem a panikou. Proudhon tomuto slovu však dal nový význam: pro něho znamenalo svobodu, tedy stav, kdy sice nikdo nikomu nevládne, ale namísto chaosu a paniky vzniká spolupráce a opravdové soužití, lidé mají kontrolu nad svými životy, mají právo rozhodovat o věcech, které se jich osobně týkají. Po vzájemné dohodě si určují pravidla soužití, ale také každý z nich osobně zodpovídá za to, co dělá a že pravidla bude dodržovat. Proudhon byl sice první, kdo takový stav označil jedním slovem, ale myšlenka svobody, rovnosti a vzájemné spolupráce a pomoci pochází z dob daleko dřívějších. Tato myšlenka v dějinách často přecházela v čin, a tak lidé utvářeli malá společenství, komunity, vesnice, kde žili podle těchto pravidel. Tyto pokusy však byly většinou

krvavě potlačeny. Politici totiž rádi spojují anarchismus s chaosem a tvrdí, že jen někdo umí a smí rozhodovat za ostatní. Anarchismus tedy od základů ohrožuje jejich privilegované pozice, je nebezpečný pro všechny, kteří mají moc nad ostatními.

Je důležité zdůraznit, že anarchismus jako soubor myšlenek není pouze jeden, ale zahrnuje poměrně široké spektrum teorií a názorů, které mají však jedno společné – důraz na svobodu každého jednotlivce, která je podle anarchistů podmíněna svobodou společnosti, tedy svobodou druhých.

Možná se teď ptáte, proč anarchisté kritizují současný stav věcí, když jim jde o svobodu a my přece ve svobodné společnosti žijeme, můžeme říkat, co chceme, a nikdo nás za to nestíhá, kdo chce, chodí k volbám, kdo nechce, nemusí,

můžeme se rozhodnout, o jakou práci se budeme ucházet, jakou hudbu budeme poslouchat a jaké knihy číst, můžeme dokonce jet na dovolenou nebo se přestěhovat do jiného státu. Anarchisté by vám však odpověděli, že je to svoboda nedostatečná, neúplná a hlavně zdánlivá. Každá společnost a všichni lidé se řídí určitými pravidly, sami to znáte, když vám doma říkají, co se má a co ne, co je slušné a co neslušné, jak se chovat k druhým a tak podobně. V současnosti mohou vaši rodiče jít jednou za čtyři roky k volbám zvolit někoho, kdo bude určovat pravidla, ale na tvorbě těchto pravidel se sami podílet nemůžou. Stát je tak pro anarchisty něco jako přísný a zlý otec, který se snaží vychovávat a nařizovat, jak se kdo má chovat, a to i přesto, že jeho děti jsou už dávno dospělé.

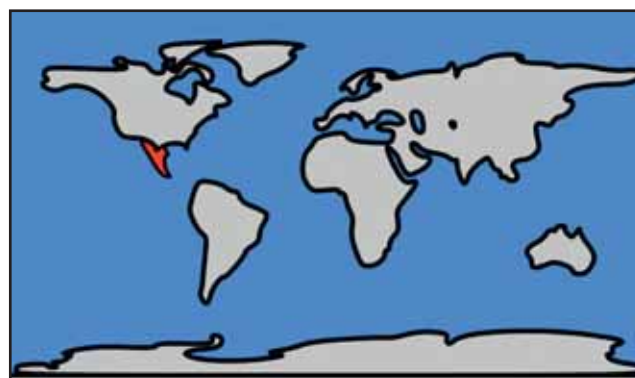
Do této role zlého otce, co chce vychovávat už dospělé lidi, se ovšem nestaví jen stát, ale i většina zaměstnavatelů, kteří se snaží poroučet jak svým zaměstnancům, tak svému okolí. (Ostatně stát a jeho činnost jsou ovlivňovány zájmy těchto zaměstnavatelů daleko víc než zájmy a potřebami vašich rodičů.) Anarchisté zkrátka nesouhlasí s tím, když chce někdo někomu jinému poroučet, ať už muž ženě, zaměstnavatel zaměstnanci, stát svým občanům, staří

mladým anebo mladí starým, bohatí chudým a tak dále. Chtějí se rozhodovat sami společně s ostatními, chtějí diskutovat a společně ovlivňovat svou budoucnost.

Řekli jsme si, že anarchisté mají rádi svobodu a stručně jsme si vysvětlili, jak onu svobodu chápou – jako bezprostřední účast na tvorbě pravidel. Ale svoboda není jediným důležitým termínem. Anarchisté rovněž kladou velký důraz na rovnost. Lidé jsou si podle nich rovni, všichni mají právo na důstojný život. Rovnost však neznamená, že jsou všichni stejní nebo že by měli být stejní, to by bylo v rozporu se svobodou, kterou anarchisté tak prosazují. Rovnost znamená, že by všichni měli mít možnost rozvíjet své schopnosti a sami sebe, a musí tedy mít stejné podmínky – musí zmizet chudoba, všichni musí mít co jíst, kde bydlet, musí mít volný čas, přístup k informacím, zdravotní péči, vzdělání. Anarchisté odmítají stav, kdy na jedné straně umírají lidé hladem a na druhé straně jsou lidé, kteří mají několik domů a aut, vlastní ostrovy, helikoptéry, mají soukromý tryskáč, zkrátka mají vše, na co si vzpomenou. Tak nespravedlivé by to nebylo, pokud bychom se řídili klíčovými hodnotami anarchismu: svobodou, rovností, solidaritou a vzájemnou pomocí.

Zapatisté

Označení zapatisté jste nejspíš ještě neslyšeli. Může to být tím, že se váže až ke vzdálenému Mexiku, ale může to mít i jiný důvod. A k němu se nakonec taky dostaneme. Nejprve něco k tomu Mexiku.

Mexiko (správněji Spojené státy mexické) je země ležící na jihu severoamerického kontinentu (někdy se tomuto prostoru říká Střední Amerika). Má rozlohu 1 964 375 km², což znamená, že Česko by se do Mexika vešlo asi 25krát. Žije v něm přes 106 milionů lidí, tedy 10krát víc než v Česku. V žádné jiné zemi nežije tolik indiánů

jako v Mexiku. A v žádné jiné zemi nemají tak malá práva ani podle zákonů, ani ve skutečném životě. Život indiánů v Mexiku je pro nás nepředstavitelný. Ve Spojených státech mexických nemíň dvě stě let doplácují na nadřazenost takzvaných bílých obyvatel, kteří Ameriku před více než pěti sty lety objevili a začali osídlovat (což tehdy znamenalo přisvojit si ji na úkor původních obyvatel).

Poslední velký boj o moc v Mexiku proběhl na začátku 20. století. Tehdy propukla občanská válka a v ní se o svá práva přihlásili i mexičtí indiáni pod vedením Emiliana Zapaty. Jedním z důvodů

vzniku tohoto hnutí byla obyčejná snaha přežít nadvládu bílých: indiáni tradičně žijí jako zemědělci a k obživě potřebují půdu, na které by své plodiny pěstovali. V roce 1910 ale v Mexiku vlastnilo 97 procent všekrých pozemků pouhé 1 procento obyvatel. A toto jedno procento určovalo všem ostatním podmínky, za kterých smějí půdu užívat (tedy např. kolik peněz za to majiteli musejí odvádět). Je-li majitelů málo a závislých nájemců mnoho, nemusí se ten, kdo stanovuje pravidla, obávat, že by nebyl o jeho majetek zájem – nájemci si nemůžou vybírat, od koho a za co si půdu pronajmou. Majitel tedy diktuje podmínky, i když jsou pro všechny ostatní hodně nevýhodné. Emiliano Zapata požadoval zákonnou změnu tohoto stavu (novou tzv. agrární a politicko-administrativní reformu), aby chudí zkrátka neumírali hladu.

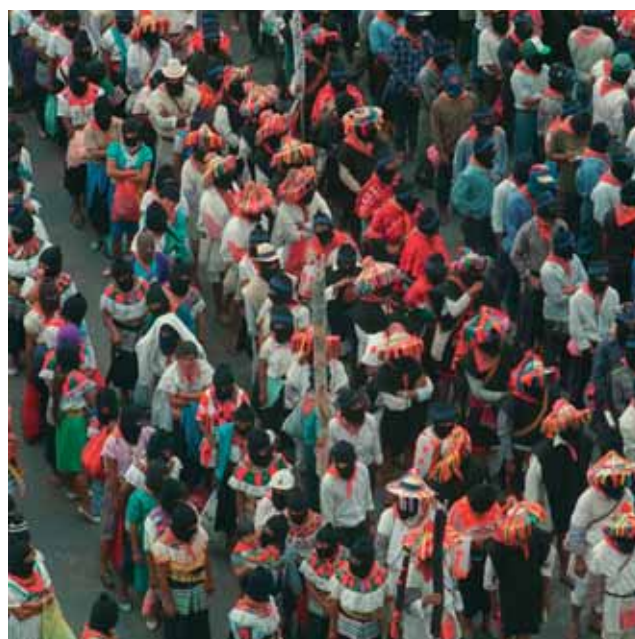
Částečných úspěchů bylo v následujících desetiletích dosaženo, ale faktem je, že i na konci 20. století umírají mexičtí indiáni na obyčejnou chřipku, protože ve skutečnosti stále nemají rovnocenné postavení. A tak například nemají peníze na obyčejný acylpyrin proti horečce.

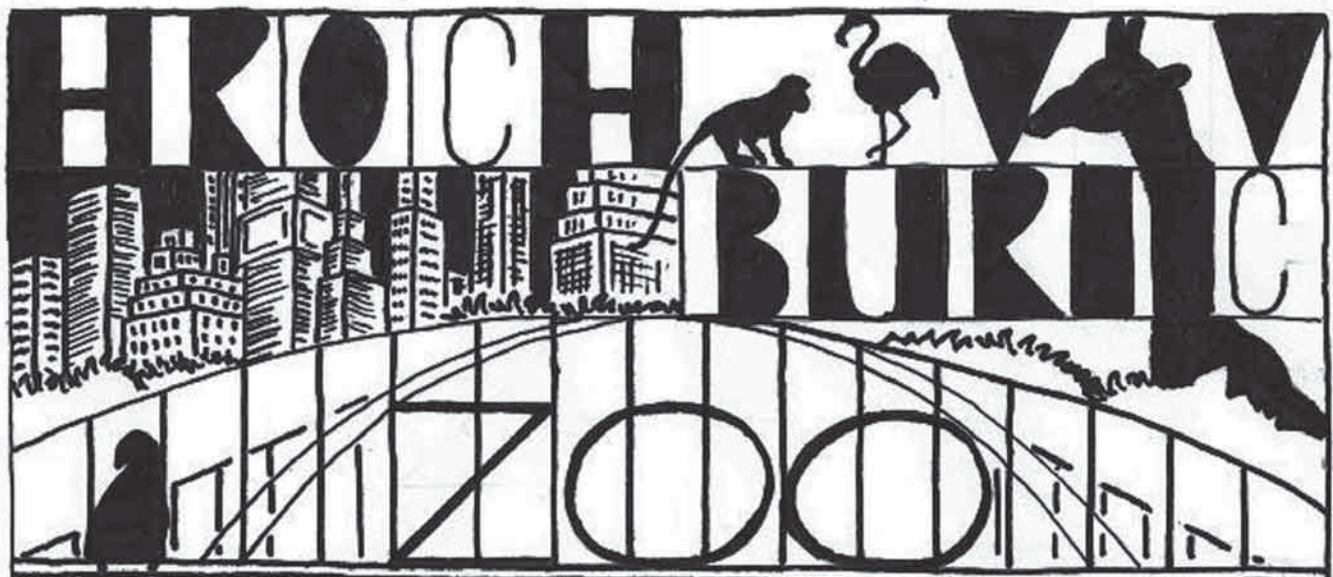
To všechno nakonec vedlo k založení nového hnutí, nazvaného Zapatova armáda národního

osvobození (španělsky Ejército Zapatista de Liberación Nacional se zkratkou EZLN). Hnutí se začalo formovat v pralese ve státě Chiapas na jihu Mexika počátkem 80. let 20. století. (V pralese bylo totiž skryto před všemocnou policií a armádou.) Svým jménem se přihlásilo právě k legendárnímu Emilianu Zapatovi. Mluvčím a pravděpodobně i autorem většiny prohlášení EZLN se stal muž, který si říká subcomandante Marcos (zástupce velitele Marcos). Subcomandante Marcos (stejně jako ostatní členové hnutí) tají svou identitu a zřejmě je původně absolvent a učitel filozofie na univerzitě v hlavním městě Mexika. EZLN tvoří tři složky, a to politicko-vojenská organizace s Tajným revolučním domorodým výborem; dále místní obyvatelé, kteří s politicko-vojenským jádrem spolupracují; a nakonec organizace i jednotlivci z Mexika či jiných zemí celého světa, kteří EZLN veřejně podporují. První vystoupení EZLN proběhlo na Nový rok 1994 v guerillovém stylu – byla obsazena některá chiapaská města a vyjednávalo se s vládou o autonomii a dalších požadavcích, které můžeme shrnout citací z prvního prohlášení z lakandonského pralesa: „Bojujeme za práci, půdu, jídlo, zdraví, vzdělání, nezávislost, svobodu, demokracii, spravedlnost a mír.“

Boj o věci, které by se nám mohly zdát úplně samozřejmé, není zdaleka u konce. A to je ten na začátku slíbený možný důvod, proč jste v novinách, časopisech, v rozhlasu ani v televizi neviděli ani neslyšeli nic o zapatistech a jejich hnutí. Mexičtí politikové (a spousta ostatních politiků světa) by v souvislosti s hnutím zapatistů museli přiznat, že pod jejich vládou jsou občané nuceni bojovat o důstojný život, ale i o základní podmínky k přežití.

V JEDNĚ ZOOLOGICKE ZAHRADE
U VELIKEHO MESTA
ZIJE MNOHO ZVIRATEK, KAZDE
Z JINEHO TESTA.

NĚKTERA JSOU OBLIBENA A NAVSTEVNICI ZAHRADY SE
NA NE CHODI HODNE DIVAT A OBDIVUJI JE. OBDIVUJI Lvy
S OBROVSKOU HRIVOU, ZIRAFY S DLOUHÝMI KRKY, DOVADEJICI
OPICE, ŠAŠKUJICI LACHTANY, SLONY S CHOBOTY, ZUBATE KROKODYLY,
PTAKY BAREVNEHO PERI. TA MAJI KRAŠNE OHRADY, HODNE JIDLA A
POZORNOSTI. JINAK JE TO OVSEM S ŠEDIVOU NUDNOU ZVERI. TA ZIJE
VE ŠPINE A MUSI SE POSTIT.

A MEZI NIMI I JEDEN
VELKY STARY HROCH V
HROCH BURIC

NENAVSTEVOVANA
VŠAK HAJI.

ZVIRATKA ŠPATNE SE MAJI A MLČI. HROCH BURIC SE

PROČ JEDNI ŽIJÍ V PŘEBYTKU
A K DRUHÝM SE MÁTE JAK
K DOBYTKU?

A KDYZ HROCH TAKTO KRIČEL
DLOUHÝ ČAS, PŘIŠEL ŘEDITEL ZOO
A SLIBIL MU LEPSÍ OHRADU.
ALE HROCH SE BOURIT NEPŘESTAL,
STĚŽOVAL SI ZAS.

A ZVIRATKA SE HO PTALA:

JA NEJSEM JENOM
PROTI SVĚ OHRADĚ
JA JSEM PROTI CELE
ZOOLOGICKE ZAHRADE!

"PROČ SI PORAD STĚŽUJEŠ? BUDEŠ MÍT LEPSÍ
OHRADU, TU SI UŽIJES!"

Strašák

podle námětu Maurice Marchina

Jeden starý rolník postavil ve své zahradě strašáka, aby plašil ptáky. Bylo to bidlo, na které navěšel staré, roztrhané šaty.

A rolník chodil každé ráno obdivovat svého panáka. Jednoho dne ho opásal rudou šerpou a na prsa mu připevnil kus plechu jako vyznamenání.

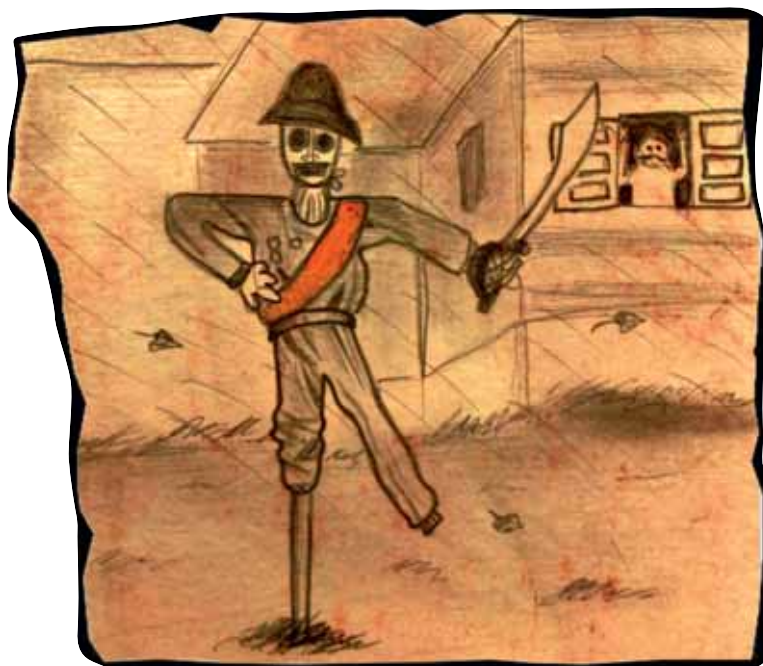
Za nějaký čas s dosti velkou zručností udělal pro svého strašáka jakousi masku se širokými ústy a velkýma očima.

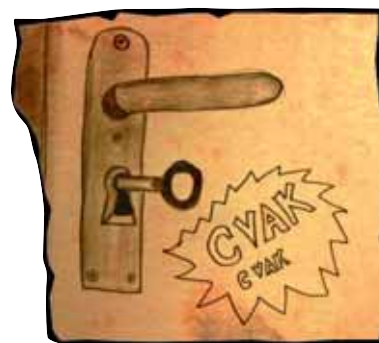
Ubohý stařec! Jeho vystrojený strašák stal se jeho jedinou pýchou. Skoro se do něj zamiloval.

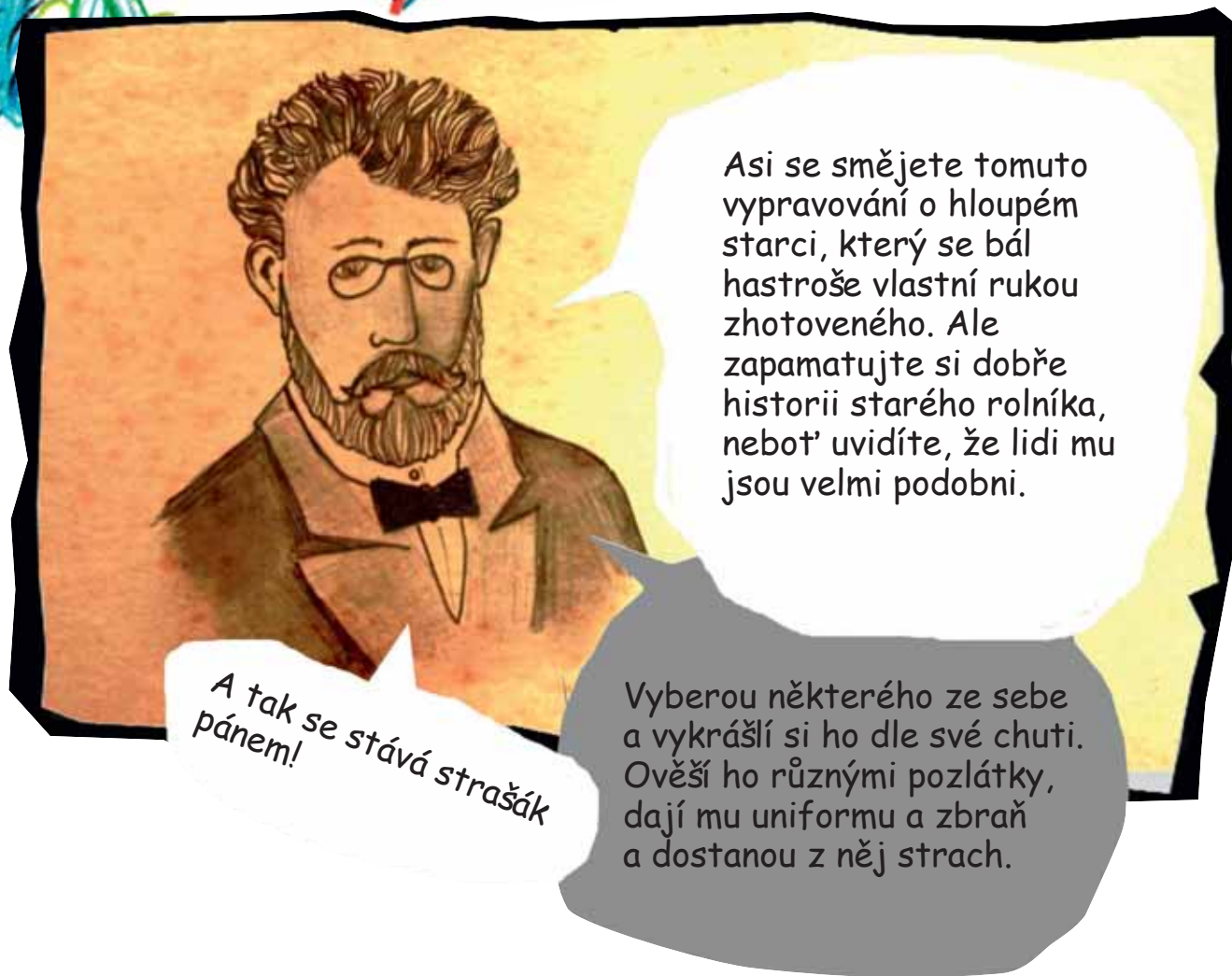
Jednou našel ve své spíži starou, rezavou šavli a hned jí ozbrojil svého hastroše.

Když stařec pozoroval ve větru kymácejícího se strašáka, klátícího nohama a mávajícího velkou šavlí, dostal z něho hrozný strach.

Došlo to tak daleko, že se stařec bál chodit ven. Zamknul se, schoval pod postel a ani nedutal.

Asi se smějete tomuto vypravování o hloupém starci, který se bál hastroše vlastní rukou zhotoveného. Ale zapamatujte si dobře historii starého rolníka, neboť uvidíte, že lidi mu jsou velmi podobni.

A tak se stává strašák pánem!

Vyberou některého ze sebe a vykráší si ho dle své chuti. Ověší ho různými pozlátky, dají mu uniformu a zbraň a dostanou z něj strach.

Být punkovým muzikantem

Banán

Ahoj, tady je Banán. Chtěl bych napsat něco o tom, jak se stát punkovým muzikantem. Je to totiž mnohem jednodušší, než se nám snaží namluvit časopisy o hudbě i samotné kapely. Můžete mi to věřit hlavně proto, že to píšu jako ten, kdo už šestnáct let hraje v různých kapelách, přestože je vlastně hudební antitalent. A v neposlední řadě to může být také velká zábava! Když mi bylo asi 13 let, začal jsem se víc zajímat o rockovou muziku. První kapelou, jejíž obrázky jsem si vystřihoval a lepil do speciálního alba, byli Guns'n'Roses. Kluci z dlouhýma vlasama v rozthrhanejch kalhotech, s šátkama na hlavě a pivama v ruce, okolo spousty holek

a haly plný lidí. Byla to ta nejklassičtější rokenrolová póza a já jsem byl naprosto uchvácen. Od té doby jsem měl zcela jasno v tom, čím chci v životě být. Už žádný policajt, popelář nebo pilot, ale rocková hvězda! Záhy jsem se dostal ke kapele Nirvana a odtud už byl jen krůček k podzemnímu punku. Podzemní nebyl proto, že by se vše kolem něj točilo v městské kanalizaci, i když i to se může samozřejmě občas stát. Říká se mu tak hlavně proto, že existuje mimo hlavní pozornost většiny lidí a také časopisů, rádia a televize. Když nevíte, kde a jak hledat, je vlastně neviditelný, stejně jako kdyby byl pod zemí.

slovy a umí psát výborné texty, které jsou v tomto podzemním světě stejně důležité jako samotná muzika. Často se v nich zpívá právě o tom, že nezáleží na tom, kdo jak vypadá nebo odkud je, ale jak se chová k ostatním lidem, této planetě a také zvířatům.

Ve spojení s hudbou, která jde od srdce a je upřímná, vzniká komunita, která se navzájem podporuje a kde každý může přispět svým dílem. A začít se dá opravdu v každém věku a s jakýmkoliv nástrojem. Já začínal s kráječem na vajíčka a puklicemi, až jsem se dostal k regulérním nástrojům a kapele. Tak to zkuste taky! Nebojte se, nestyďte se a dejte plně průchod tomu, co cítíte a chcete sdělit hudbou nebo slovy. Je to opravdu velká zábava dělat si věci po svém! Pusťte se do toho!

A jako v každém podobném světě i tady najdete speciální kouzla a magii, které při správném používání umí vykouzlit věci, které nikde jinde nenajdete. Z mého pohledu zůstává jeho největší silou samostatnost a nezávislost na povrchním světě. Toto společenství má svá vlastní pravidla, která ale nejsou stejná jako zákony, tak jak je známe a které tak často vymáhá policie. V podzemí jde víc o společnou domluvu na tom, jak by měly věci fungovat, aby se smazala hranice mezi publikem a kapelou.

Oproti narvaným stadionům a ochrance je to na první pohled asi nepřitažlivá představa, ale když poprvé vystoupíte na pódium, které v podzemí někdy ani neexistuje, a sdílíte prostor se svými kamarády a kamarádkami, okamžitě zjistíte, že ta magie opravdu funguje. Hlavně pak ve chvíli, kdy pochopíte, že hrát v kapele může opravdu každý. A je jedno, jestli je malý nebo velký, tlustý nebo hubený, bílý, černý nebo žlutý, kluk nebo holka. Každý, kdo chce, se může podílet na tvorbě tohoto speciálního světa. Dokonce i ti, kteří neumějí hrát na žádný hudební nástroj. Někdo se na něj časem hrát naučí a v začátcích se mu nikdo nesměje, někdo je zase dobrý ve hře se

Obsah

Hovorna2

O Klíčení (red)

Od nás3

Na hřbitově (Anna Kolářová)

Pozemek u školy (Zoui)

V lese (Esík)

Co vypravoval starý pařez mladým stromkům
v lese (Blažena Syřišťová)

Traktor si jede po betoně (Honzík Ferenc)

Čítanka10

Hrnečku, dost! (Vašek Káňa)

Příběh stolku (Leoš Zima)

Anarchista velký muž (Jiří Mahen)

Jak jsem chodila do školy (Tera Fabiánová)

Královské naučení (William Morris)

Školka24

Vegan (Petr Kropka)

O lvech a zvěři (Vladimír Majakovskij)

Food not bombs (Boo)

Dílna28

Bramborák-cestovatel (red)

Vyrob si míčky na žonglování (red)

Černo-červená škola31

Anarchismus (red)

Zapatisté (red)

Komix35

Hroch Buřič (Vít Louda / Michaela Štěchová)

Strašák (Maurice Marchin / Petr Kropka)

Muzika38

Být punkovým muzikantem (Banán)

*Ilustrace: Boo, Petr Cempírek, Rudolf Dzurko,
Esík, Honzík Ferenc, František Gellner, Olyfka,
Michaela Štěchová, Leoš Zima*

Nápad vydávat anarchistický časopis pro děti byl inspirován stejnojmenným časopisem z let 1906–1908, který vydával jeden ze zakladatelů ČAF (1904), vzdělanec-samouk, švec, angažovaný anarchista, redaktor a vydavatel a expedient anarchistického tisku (Omladina, Práce, Klíčení, Zádruha, Mladý průkopník, Červen) a kalendářů (Kalendář anarchistických socialistů 1914 ad.) Michael Kácha (1874–1940). Kácha úzce spolupracoval s příslušníky revoluční bohémy Fráňou Šrámkem, Františkem Gellnerem, Karlem Tomanem, S. K. Neumannem, Jiřím Mahenem, Rudolfem Těsnohlídkem, Vlastimilem Borkem, Antonínem Boučkem ad., jejichž díla zveřejňoval v knižních edicích přidružených k časopisům. Výjimečnost Káchových vydavatelských aktivit spočívala v tom, že se rozhodl vydávat i dětský anarchistický časopis Klíčení jako přílohu čtrnáctideníku Práce (založeného 1905 jako tiskový orgán ČAF). Připravil tehdy celkem sedm čísel (poslední kvůli finančním potížím a cenzurním represím nevyšlo) a jejich jedinečnost byla kromě kvalitní výtvarné úpravy (Kácha získal ke spolupráci výtvarníky, jako byli V. H. Brunner, Josef Lada, Slavoboj Tusar ad.) v tom, že se tu otiskovaly i příspěvky samotných dětí. Některá čísla byla zabavena cenzorem celá (a znovu za poměrně obtížných podmínek vyráběna a distribuována), v některých jednotlivé příspěvky (také dětských autorů).